የብሉይ ኪዳን መንግሥት፣ ቃል ኪዳኖች ና ቀኖና

ትምህርት 4

የብሉይ ኪዳን ቀኖና

Manuscript

thirdmill

Biblical Education. For the World. For Free.

© 2020 by Third Millennium Ministries

መብቱ በህግ የተጠበቀ ነው። ከአሳታሚው የጽሑፍ ፈቃድ ውጭ ማጠቀሻነት፣ ለግምገማ ፣ ለአስተያየት ወይም ለትምህርት ዓላማዎች በአጭሩ መጠቀም ካልሆነ በስተቀር የዚህ ጽሑፍ ክፍል በማንኛውም መልኩ ወይም በማንኛውም መንገድ ለትርፍ ሊባዛ አይችልም። የአሳታሚው አድራሻ Third Millennium Ministries, Inc., 316 Live Oaks Blvd., Casselberry, Florida 32707.

በሌላ መንገድ ካልተጠቆመ በስተቀር ፣ ሁሉም የቅዱሳት መጻሕፍት ጥቅሶች በ1954 ዓ.ም ከታተመው መጽሐፍ ቅዱስ የተወሰዱ ናቸው።

ስለሴርድሚል

እ.ኤ.አ. በ 1997 የተቋቋመው ፣ ሴርድሚል ለትርፍ ያልተቋቋመ የወንጌላዊ ክርስቲያናዊ አገልግሎት ሲሆን

መጽሐፍ ቅዱሳዊ ትምህርት፣ ለዓለም፣ በነጻ ይሰጣል።

ግባችን በዓለም ዙሪያ በመቶ ሺዎች ለሚቆጠሩ ፓስተሮች እና ለአገልግሎት በቂ ሥልጠና ለሌላቸው የክርስቲያን መሪዎች ነፃ የክርስትና ትምህርት መስጠት ነው። በእንግሊዝኛ ፣ በአረብኛ ፣ በማንዳሪን ፣ በሩሲያኛ እና በስፓኒሽ ተወዳዳሪ የሌለውን የመልቲሚዲያ ሴሚናሪ ሥርዓተ ትምህርት በማዘጋጀት እና በዓለም አቀፍ ደረጃ በማሰራጨት ይህንን ግብ እያሟላን እንገኛለን። በአጋር መሥሪያ ቤቶቻችን አማካኝነት ሥርዓተ ትምህርታችን ከአሥር በላይ በሚሆኑ ሌሎች ቋንቋዎችም እየተተረጎመ ነው። ሥርዓተ ትምህርቱ በጥሩ ግራፊክ የተሠሩ ቪዲዮዎችን፣ የታተሙ ትምህርቶችን እና የበይነመረብ ግብዓቶችን ያካትታል። በትምህርት ቤቶች ፣ በቡድኖች እና በግለሰቦች ፣ በበይነመረብም ሆነ በትምህርት ማህበረሰቦች ውስጥ ጥቅም ላይ እንዲውል የተቀየሰ ነው።

ባለፉት ዓመታት፣ እጅግ በጣም ጥሩ ይዘትን እና ጥራትን የተሸለሙ የመልቲሚዲያ ትምህርቶችን ለማምረት ከፍተኛ ወጪ ቆጣቢ ዘዴን አዘጋጅተናል። ጸሐፊዎቻችን እና አርታኢዎቻችን በስነ-መለኮት የሰለጠኑ አስተማሪዎች ፣ ተርጓሚዎቻችን የሥነ-መለኮታዊ አስተውሎት ያላቸውና የሚተረጉሙበት ቋንቋዎች የአፍ መፍቻ ቋንቋቸው የሆናቸው ናቸው ፣ እንሁም ትምህርቶቻችን ከዓለም ዙሪያ የመጡ በመቶዎች የሚቆጠሩ የተከበሩ የሴሚናሪ ፕሮፌሰሮች እና ፓስተሮች አሳቦችን ይዘዋል። በተጨማሪም ፣ የእኛ ግራፊክ ዲዛይነሮች ፣ ሥዕላዊ መግለጫዎች እና አዘጋጆች ዘመናዊ መሣሪያዎችን እና ቴክኒኮችን በመጠቀም ከፍተኛውን የዝግጅት ደረጃዎችን የሚያሟሉ ናቸው።

የስርጭት ግቦቻችንን ለማሳካት ፣ ሴርድሚል ከቤተክርስቲያናት ፣ ከሴሚናሪዎች ፣ ከመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት ቤቶች ፣ ከሚሲዮናውያን ፣ ከክርስቲያን ማሰራጫዎች እና ከሳተላይት ቴሌቪዥን አቅራቢዎች እና ከሌሎች ድርጅቶች ጋር ስትራቴጂካዊ አጋርነት ፈጥሯል። እነዚህ ግንኙነቶች ቀደም ሲል ስፍር ቁጥር የሌላቸው የቪዲዮ ትምህርቶችን ለአገሬው ተወላጅ መሪዎች ፣ ለፓስተሮች እና ለሴሚናሪ ተማሪዎች ማሰራጨት አስችሏል። የድረ-ገጾቻችን እንዲሁ እንደ ስርጭት መንገዶች ሆነው ያገለግላሉ እንዲሁም የመማሪያ ማህበረሰብ እንዴት እንደሚጀምሩ ግብዓቶቸንና ትምህርቶቻችንን ለማግኘት ተጨማሪ አገልግሎት ይሰጣሉ።

ሴርድሚል በ IRS እንደ 501 (ሐ) (3) ኮርፖሬሽን እውቅና ተሰጥቶታል። እኛ ገቢ የምናገኘው ከአብያተ-ክርስቲያናት ፣ ፋውንዴሽንስ፣ ንግድ ተቋማት እና ግለሰቦች በሚሰጡት እርዳታ ነው። ሰዎች ለእኛ ሲለግሱ ከሚከፍሉት ግብር ይቀነስላቸዋል። ስለአገልግሎታችን ተጨማሪ መረጃ ፣ እና እርስዎ እንዴት መሳተፍ እንደሚችሉ ለማወቅ ፣ እባክዎ www.thirdmill.org ን ይጎብኙ።

የብሉይ ኪዳን መንግሥት፣ ቃል ኪዳኖችና ቀኖና

ትምህርት አራት

የብሉይ ኪዳን ቀኖና

ማውጫ

መግቢያ 1

ቀኖና እንደ መስታወት 2

የጭብጥ ትንተና መሠረት 2
የቅዱሳት መጻሕፍት ባሕርይ 2
መጽሐፍ ቅዱሳዊ ምሳሌዎች 4
ስልታዊ ትኩረት 4
አስተምህሮ 5
ምሳሌዎች 5
የግል ፍላጎቶች 6

ቀኖና እንደ መስኮት 7

መሠረት 8
የቅዱሳት መጻሕፍት ባሕሪያት 8
ትኩረት 12
በተመሳሳይ ጊዜ የተከናወኑ ክስተቶች 12
ዳያክሮኒክ ፈለግ 15

ቀኖና እንደ ሥዕል 19

መሠረት 20
የቅዱሳት መጻሕፍት ባሕሪ 20
መጽሐፍ ቅዱሳዊ ምሳሌዎች 22
ትኩረት 24
ጸሐፊው 24
ተደራሲያን 26
ሰነድ 27

ማጠቃለያ 30

አስተዋጽኦ ያደረጉ ጸሐፊዎች 31

የቃላት ፍቺ 32

የብሉይ ኪዳን መንግሥት፣ ቃል ኪዳኖችና ቀኖና

ትምህርት አራት

የብሉይ ኪዳን ቀኖና

መግቢያ

ብዙ ሰዎችን - ቤተ ክርስቲያንን ወይም ሌላ ዓይነት ድርጅትን የመራ ሁሉ - ለቡድኑ አጠቃላይ ግብ መኖሩን እና አንዳንድ መሠረታዊ ፖሊሲዎችን ማቋቋም አስፈላጊ መሆኑን ያውቃል። ግን ጊዜ እያለፈ ሲሄድ ፣ የተወሰኑ ዕድሎችን እና ተግዳሮቶችን እንዲሁ መፍታት አስፈላጊ ነው።

በጥንታዊው የመጽሐፍ ቅዱስ ዓለም ታላላቅ ነገሥታት መንግሥቶቻቸውን የማጠናከር እና የማስፋፋት ዓላማ ነበራቸው ፣ በዓለም አቀፍ ስምምነቶችም መሠረታዊ ፖሊሲዎችን አቋቋሙ። ነገር ግን እነዚህ ነገሥታት እንዲሁ መንግሥታት ያጋጠሟቸውን የተወሰኑ ዕድሎች እና ተግዳሮቶች በተለያዩ የንጉሣዊ ንግግሮች በኩል አቅርበዋል ፣ አንዳንዶቹን ዛሬ በሙዚየሞች ውስጥ አሉን።

እንግዲህ የፍጥረታት ሁሉ ንጉሥ የሆነው የእስራኤል አምላክ እንዲሁ ማድረጉ የጥንቶቹ እስራኤላውያንን ምንም አያስገርማቸውም። ግቡ መንግሥቱን በምድር ላይ ማጠናከር እና ማስፋፋት ሲሆን የመንግሥቱን መሠረታዊ ፖሊሲዎች በቃል ኪዳኖች አቋቋመ። እግዚአብሔር ግን መንግሥቱ በተለያዩ የንጉሣዊ ንግግሮች በኩል ያጋጠሟቸውን የተወሰኑ ዕድሎች እና ተግዳሮቶች ፈትቷል፣ አንዳንዶቹ አሁን በብሉይ ኪዳን ቀኖና ውስጥ አሉን።

ይህ የብሉይ ኪዳን መንግሥት፣ ቃል ኪዳኖችና ቀኖና በሚለው ተከታታይ ትምህርት ውስጥ አራተኛው ትምህርት ነው። በዚህ ትምህርት፣ "በብሉይ ኪዳን ቀኖና" ላይ እናተኩራለን። "ቀኖና" የሚለው ቃል የጥንት ግሪክ እና የላቲን ቃል ሲሆን በእኛ "መደበኛ" ወይም "መለኪያ" ማለት ነው። እናም በዚህ ትምህርት ፣ ቅዱሳት መጻሕፍት በዘመናት ሁሉ ለሕዝቡ እንደ እግዚአብሔር የሥልጣን መመዘኛ እንዴት እንደተጻፉ እንመለከታለን።

ሁሉም የብሉይ ኪዳን ጸሐፊዎች እግዚአብሔር መንግሥቱን ከሰማይ እስከ ምድር ዳርቻ እያሰፋ ነው ብለው ያምኑ ነበር። በተጨማሪም እግዚአብሔር መንግሥቱን የሚያስተዳድረው በተከታታይ ዋና ዋና ቃል ኪዳኖች ባቋቋማቸው መሠረታዊ ፖሊሲዎች ነው። እግዚአብሔር በአዳም፣ በኖኅ፣ በአብርሃም፣ በሙሴ፣ በዳዊት ዘመናት እና ነቢያት ወደፊት እንደሚመጣ በተነበዩት አዲስ ኪዳን ውስጥ ቃል ኪዳኖችን አደረገ። አሁን እኛ እስከምናውቀው ድረስ እግዚአብሔር በአዳም፣ በኖኅ እና በአብርሃም ቃል ኪዳኖችን ሲፈጽም የተጻፉ ቅዱሳት መጻሕፍት አልነበሩም። ነገር ግን በሙሴ እና በዳዊት ዘመን እስራኤል ወደ መንግሥት እያደገ ሲሄድ፣ እግዚአብሔር በብሉይ ኪዳን ቅዱሳት መጻሕፍት አማካኝነት የቃል ኪዳኑን ፖሊሲዎች በሕዝቦቹ ሕይወት ላይ ተግባራዊ አደረገ። እነዚህ ቅዱሳት መጻሕፍት በመጀመሪያ የተነደፉት ለጥንታዊው እስራኤል መልዕክት ለማስተላለፍ ነው ፣ ነገር ግን እነርሱ ለእያንዳንዱ የእግዚአብሔር ሕዝብ ትውልድ ቀኖና ወይም የእምነት እና የሕይወት ደረጃ እንዲሆኑ ታስበው ነበር።

የእግዚአብሔር ሰዎች የጥንታዊውን ንጉሣዊ ቃሉን በሕይወታቸው ውስጥ ተግባራዊ ለማድረግ የተጠቀሙባቸውን ሦስት ዋና ዋና ስልቶችን በመመርመር በዚህ ትምህርት ውስጥ የብሉይ ኪዳንን ቀኖና እናሰላስላለን። በመጀመሪያ ፣ ብሉይ ኪዳንን በተለያዩ ጭብጦች ወይም ርዕሶች ላይ የሚያንፀባርቅ መስታወት አድርገን እንመለከታለን። ሁለተኛ ፣ ብሉይ ኪዳንን የታሪክ መስኮት እንደ ሆነ እንመረምራለን። እና ሦስተኛ ፣ እኛ ብሉይ ኪዳንን እንደ ስዕል እንመረምራለን - የእግዚአብሔር ሕዝቦች የተወሰኑ አመለካከቶችን እንደሚያንጸባርቁ እንደ ተከታታይ የሥነ ጽሑፍ ሥዕላዊ መግለጫ ማለት ነው። እነዚህ ሦስት ስትራቴጂዎች አንዳቸው ከሌላው ፈጽሞ አይለዩም ፤ እነርሱ በጣም እርስ በርሳቸው የሚደጋገፉ ናቸው። ለእኛ ዓላማዎች ግን ፣ የብሉይ ኪዳን ቀኖና እንደ መስታወትን እንዴት እንደሚመስል በመመልከተ እንጀምራለን፡፡

ቀኖና እንደ መስታወት

ከጓደኞች ቡድን ጋር መጽሐፍ ሲያነቡ አንዳንድ ነገሮች የእርስዎን ትኩረት የሚስቡ እና ሌሎች ነገሮች የሌሎችን ትኩረት የሚስቡ መሆናቸውን አስተውለዎት ያውቃሉ? መጽሐፉ ራሱ ብዙ የተለያዩ ርዕሶችን ሊጠቅስ ይችላል፣ ግን ሁላችንም ለእኛ በጣም አስፈላጊ ለሆኑት ነገሮች ልዩ ትኩረት የመስጠት አዝማሚያ አለን። ይህ ሁኔታ የእግዚአብሔር ሰዎች ብሉይ ኪዳንን የሚይዙበተን ሁኔታ ይገልጻል፡፡ የብሉይ ኪዳን ደራሲዎች የእግዚአብሔርን መንግሥት ሥነ -መለኮት እና የእግዚአብሔር ቃል ኪዳኖች ፖሊሲዎች በመጽሐፎቻቸው ለሕዝቡ ሲተገበሩ ብዙ ርዕሰ ጉዳዮችን ነክተዋል። ወደ ብሉይ ኪዳን ስንቃረብ፣ ከእነዚህ ጭብጦች ውስጥ ማናቸውንም ለሕይወታችን አስፈላጊ የሆኑትን ማድመቅ እንችላለን።

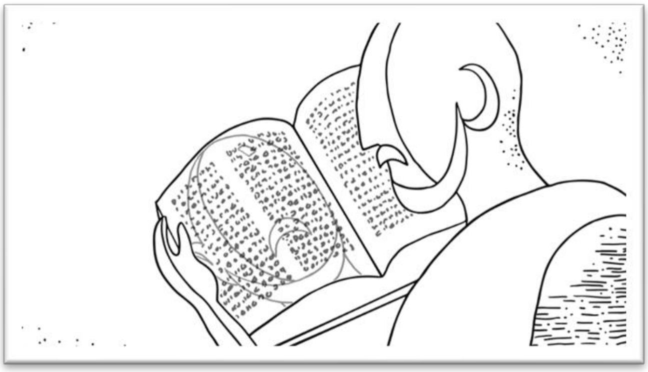

በ “ጭብጥ ትንተና” ውስጥ ፣ ብሉይ ኪዳን ስጋቶቻችንን እና ጥያቄዎቻችንን የሚያንፀባርቅ መስታወት ሆኖ እናየዋለን።

እኛ ወደ ብሉይ ኪዳን ቀኖና እንደ መስተዋት ስንቀርብ፣ እነዚያ ጭብጦች እራሳቸው የቅዱሳን ጽሑፎች ሁለተኛ ወይም ጥቃቅን ገጽታዎች ቢሆኑም ፣ ብሉይ ኪዳን ስለ ስጋቶቻችን እና ስለ ጥያቄዎቻችን የሚናገረውን በዋናነት እንመለከታለን። እኛ ለእግዚአብሔር ታማኝ ለመሆን ስንፈልግ ለእኛ አስፈላጊ በሆኑት ጭብጦች ወይም ርዕሶች ላይ የሚያንፀባርቁበትን መንገዶች ስለምንፈልግ ይህንን ስትራቴጂ “ጭብጥ ትንታኔ” ብለን እንጠራዋለን።

በጭብጥ ትንተና ውስጥ የብሉይ ኪዳን ቀኖና ብዙውን ጊዜ እንደ መስታወት እንዴት እንደሚያገለግል ለመረዳት፣ በሁለት ጉዳዮች ላይ እናተኩራለን- በመጀመሪያ ለዚህ ስትራቴጂ መሠረት ወይም ማረጋገጫ ነው። ሁለተኛ የዚህ ስትራቴጂ ትኩረት ነው። በጭብጥ ትንተና መሠረት እንጀምር፡፡

የጭብጥ ትንተና መሠረት

እኛ ብናውቀውም ባናውቀውም፣ ብሉይ ኪዳንን ስናነብ፣ ከልምዶቻችን ከሚነሱ ቅድሚያ ከሚሰጣቸው ነገሮች እራሳችንን ሙሉ በሙሉ መፋታት አይቻልም። እኛ ብሉይ ኪዳንን ለሕዝቡ የተሰጠ እንደ እግዚአብሔር ንጉሣዊ ቃል እንመለከታለን። ስለዚህ በአንድ ወይም በሌላ ደረጃ ፣ ለእኛ አስፈላጊ የሆኑ ጉዳዮችን እንዴት እንደሚይዙ ለማወቅ ሁል ጊዜ ወደ እነዚህ ቅዱሳን ጽሑፎች እንሄዳለን። ግን ይህ የተለመደ አሠራር አንድ ጥያቄ ያስነሳል - “ይህ ትክክለኛ ነገር ነው?” በእኛ ፍላጎት ውስጥ ብሉይ ኪዳንን ማንበብ ትክክል ነውን?

የፍላጎታችን መስታወት ሆኖ ወደ ብሉይ ኪዳን ለመቅረብ መሠረት ሆነው የሚያገለግሉ ቢያንስ ሁለት ምክንያቶች አሉ: በመጀመሪያ፣ የቅዱሳት መጻሕፍት ባህርይ ራሱ ይህንን አቀራረብ ይደግፋል። ሁለተኛ ፣ ብዙ መጽሐፍ ቅዱሳዊ ምሳሌዎች ያረጋግጣሉ። ጭብጥ ትንታኔን ለመጠቀም የቅዱሳት መጻሕፍት ባሕርይ እንዴት እንደሚደግፍ እንመልከት።

የቅዱሳት መጻሕፍት ባሕርይ

እንደማንኛውም ትልቅ ርዝመት እንዳለው በደንብ የተፃፉ መጽሐፍት፣ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት የሚገጣጠሙ ብዙ ትናንሽ ነገሮችን ይዘዋል። እነዚህ ክፍሎች አንድ ላይ ተሰባስበው ትላልቅ ክፍሎችን ይመሰርታሉ እና እነዚህ ክፍሎች ሙሉ መጽሐፍትን ይፈጥራሉ። እያንዳንዳቸው እነዚህ ደረጃዎች የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት

ለሚያቀርቡልን የራሳቸውን አስተዋጽኦ ያደርጋሉ። ትኩረታችንን በማንኛውም በእነዚህ ደረጃዎች ላይ ለማተኮር ፍጹም ነፃነት ሊሰማን ይገባል።

እንደ አለመታደል ሆኖ ብዙ ቅን ልብ ያላቸውክርስቲያኖች ብዙውን ጊዜ የብሉይ ኪዳን ምንባቦችን ትርጉም በጣም ጠባብ አድርገው ያስባሉ። እያንዳንዱ ምንባብ በጣም ቀጭን የሌዘር ጨረር መመሪያን የሚያቀርብ ይመስላሉ እና በትክክል ለማጠቃለል አንድ መንገድ ብቻ እንዳለ ያስባሉ። ግን በእውነቱ ፣ እንደ ሌዘር ጨረር ከመሆን ይልቅ ፣ የመጽሐፍ ቅዱስ ምንባቦች ትርጉም ቀስ በቀስ ከተሰራጨ የብርሃን ጨረር ጋር በጣም ያነጻጸራል። አንዳንድ ገጽታዎች በጣም አስፈላጊ ናቸው እና ምንባቦች በእነርሱ ላይ ያበራሉ። እነዚህ የመጽሐፍ ቅዱስ ምንባቦች ይበልጥ ጎልተው የሚታዩ ጭብጦች ናቸው። ሌሎች ርዕሶች፣ በደካማ የብርሃን ደረጃዎች እንዳበሩ ተደርገው የሚታዩ "ትንሽ" ጭብጦች ሊሆኑ ይችላሉ። የጭብጥ ትንተና ይህንን የመጽሐፍ ቅዱስ ምንባቦችን አስፈላጊነት ሙሉ በሙሉ ይገነዘባል እና ብዙውን ጊዜ ትኩረትን ወደ ሁለተኛ ወይም ጥቃቅን ርዕሶች ይስባል። እንደ እውነቱ ከሆነ ፣ ትናንሽ ርዕሶች ብዙውን ጊዜ በጭብጥ ትንተና ውስጥ የጥናት ዋና ትኩረቶች ይሆናሉ።

በአእምሯችን ስላለው ቀላል ምሳሌ ለመስጠት፣ የመጽሐፍ ቅዱስን የመጀመሪያ ጥቅስ ዘፍጥረት 1:1ን እንመልከት። እዚያ እናነባለን -

በመጀመሪያ እግዚአብሔር ሰማይንና ምድርን ፈጠረ። (ዘፍጥረት 1:1).

አሁን ራሳችንን "ይህ ጥቅስ ምን ያስተምራል?" ብለን ብንጠይቅ በመጀመሪያ በጨረፍታ መልሱ በጣም ቀላል ነው ብለን እናስባለን - ዘፍጥረት 1:1 እግዚአብሔር ዓለምን እንደፈጠረ ይነግረናል። ብዙዎቻችን ምናልባት የዚህን ጥቅስ ዋና ሀሳብ ለማጠቃለል ይህ አግባብ መንገድ ነው ብለን እንስማማ ይሆናል። ግን ይህ ማጠቃለያ እውነት ሊሆን ቢችልም፣ በዚህ ማዕከላዊ ርዕስ እራሳችንን ከገደብን፣ ይህ ቁጥር የሚነካቸውን ሌሎች ብዙ ጭብጦችን ችላ እንላለን።

በእነዚህ ጥቂት ቃላት ውስጥ ስንት ጭብጦች ይታያሉ? በእውነቱ ዝርዝሩ በጣም ረጅም ነው። ይህ ዓለም እግዚአብሔር ዓለምን ስለመፈጠሩ ከመናገሩ በተጨማሪ ይህ ጥቅስ እንደ "እግዚአብሔር አለ" እና "እግዚአብሔር ከፍጥረት በፊት ነበረ" በሚለው ሥነ-መለኮታዊ ጭብጦችን ይዳስሳል። በተጨማሪም እግዚአብሔር ለመፈጠር በቂ ኃይል እንዳለው እና እግዚአብሔር እንደ ፈጣሪ እውቅና ሊሰጠው እንደሚገባ ይነግረናል።

ዘፍጥረት 1:1 ስለ ፍጥረት ራሱ ይነግረናል። ሁሉም ነገር የተፈጠረበት፣ የፍጥረት ክስተት የነበረበትን እውነታ ይነግረናል። ፍጥረት በራሱ የማይበቃ መሆኑን ይገልጣል; ሕልውናው በእግዚአብሔር ላይ የተመሠረተ ነው። ሰማያት የፍጥረት ልኬት መሆኗን እና ምድር የፍጥረት ልኬት መሆኗን ያብራራል። ይህ አንድ ጥቅስ በእነዚህ እና በሌሎች ብዙ ትናንሽ ጭብጦችን ይነካል፣ እናም ትኩረታችንን በአንዳቸው ላይ በማንኛውም ላይ ማተኮር እንችላለን።

እንደ ዘፍጥረት 1:1 ባሉ ብዙ ትናንሽ ጥቅሶች ውስጥ ብዙ ርዕሶች ከታዩ፣ በትልልቅ ምንባቦች ውስጥ ምን ያህል እንደሚታዩ አስቡ። አብዛኛው የብሉይ ኪዳን ጥቅሶች ከፍላጎቶቻችን እና ከልምዶቻችን ጋር በተያያዙ ብዙ ጉዳዮችን ይነካሉ። እርግጥ ነው፣ በቅዱሳን መጻሕፍት ውስጥ የራሳችንን ሐሳብ እንዳናነብ መጠንቀቅ አለብን። ነገር ግን የብሉይ ኪዳን ምንባቦች በግልፅ ወይም በተዘዋዋሪ ጉዳዮችን የሚናገሩ ከሆነ፣ ከእነዚህ ጭብጦች መጠቀማችን ለእኛ በጣም ተገቢ ነው።

እንዲሁም በመጽሐፍ ቅዱሳዊ የጭብጥ ትንተና ምሳሌዎች ውስጥ ብሉይ ኪዳንን እንደ መስታወት መመልከታችን መሠረቱን ማየት እንችላለን። በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ በመለኮታዊ አነሳሽነት የተጻፉ የመጽሐፍ ቅዱስ ደራሲዎች እና ሥልጣን ያላቸው ገጸ-ባህሪያት ብዙውን ጊዜ በአንጻራዊ ሁኔታ ሲታይ ጥቃቅን በሆኑ የብሉይ ኪዳን ምንባቦች ላይ ትኩረትን ይስባሉ።

መጽሐፍ ቅዱሳዊ ምሳሌዎች

አንደ አንድ ጥሩ ምሳሌ ዕብራውያንን 11:32-34 እንመልከት:

እንግዲህ ምን እላለሁ? ስለ ጌዴዎንና ስለ ባርቅ ስለ ሶምሶንም ስለ ዮፍታሔም ስለ ዳዊትና ስለ ሳሙኤልም ስለ ነቢያትም እንዳልተርክ ጊዜ ያጥርብኛልና። እነርሱ በእምነት መንግሥታትን ድል ነሡ፥ ጽድቅን አደረጉ፥ የተሰጠውን የተስፋ ቃል አገኙ፥ የአንበሶችን አፍ ዘጉ፥ የእሳትን ኃይል አጠፉ፥ ከሰይፍ ስለት አመለጡ፥ ከድካማቸው በረቱ፥ በጦርነት ኃይለኞች ሆኑ፥ የባዕድ ጭፍሮችን አባረሩ። (ዕብራውያን 11:32-34).

በመሳፍንት መጽሐፍ ውስጥ ስለ ዮፍታሔ እና ስለ ሳምሶን ታሪኮች የሚያውቅ ሁሉ መጽሐፉ እነዚህን ሰዎች በተከታታይ በሚመች መልኩ እንዳላቀረበ ያውቃል። በእርግጥ የመሣፍንት መጽሐፍ ጸሐፊ ዮፍታሔን እና ሳምሶንን ጨምሮ በዚህ የታሪክ ዘመን ውስጥ የእስራኤል መሪዎች የሞራል ውድቀቶች ትኩረት ሰጥቷል። ዳኞቹ ለእግዚአብሔር ሕዝብ በቂ አመራር መስጠት አለመቻላቸውን ለማሳየት ውድቀታቸውን ጎላ አድርጎ ተናግሯል።

አሁንም የዮፍታሔ እና የሳምሶን ዘገባዎች በመሳፍንት መጽሐፍ ውስጥ ስለ እነዚህ ሁለት ዳኞች በአዎንታዊ በአንጻራዊ ሁኔታ ሲታይ ጥቃቅን እውነታዎችን ይዘግባሉ። እነዚህ ሰዎች በእምነት ወደ እግዚአብሔር ሲመለሱ በእግዚአብሔር ጠላቶች ላይ ድሎችን አግኝተዋል። ስለዚህ የዕብራውያን ጸሐፊ በብሉይ ኪዳን ውስጥ የእምነት ምሳሌዎችን ሲፈልግ የእነዚህን ሰዎች መልካም ስኬቶች ጠቅሷል። ምንም እንኳን ለእርሱ አስፈላጊ የሆኑትን እነዚህን ጥቃቅን ጭብጦች አፅንዖት የሰጠ ቢሆንም፣ የዕብራውያን ጸሐፊ ለመሳፍንት መጽሐፍ ታማኝ ሆኖ ቀጥሏል።

> የአዲስ ኪዳን ጸሐፊዎች በአንጻራዊ ሁኔታ ሲታይ ጥቃቅን ነጥቦችን በዝርዝር መጥቀስ እና ለጽሑፉ ታማኝ እስከሆኑ ድረስ ከዚያ የትግበራ ነጥቦች መውሰድ ይችላሉ። ኢየሱስ አስገራሚ ጥያቄ አቅርቧል። የእግዚአብሔር ሕግ ከመፈጸሙ በፊት አንድ ቃል ወይም አንድም ነጥብ ከእግዚአብሔር ቃል አያልፍም ይላል። ከዚያ ልንቆጥረው ከሚችሉት ነገሮች አንዱ እያንዳንዱ የቅዱሳት መጻሕፍት ክፍል ከዋና እስከ ታናሹ ድረስ በእግዚአብሔር መንፈስ አማካኝነት የተጻፈ፣ ትርጉም ያለው፣ ዋጋ ያለው እና ዓላማ ያለው መሆኑ ነው። ስለዚህ እኛ በእውነቱ በርካታ የአዲስ ኪዳን ምሳሌዎችን በአዲስ ኪዳን ውስጥ እናያለን - የአዲስ ኪዳን ጸሐፊዎች ወደ ብሉይ ኪዳን ክስተቶች እና ትምህርቶች ወደ ኋላ በመጥቀስ እና ጥቃቅን ነጥቦችን፣ የትግበራ ነጥቦችን እንኳን ከእነርሱ ጠቅሰዋል፡፡ የዕብራውያን ጸሐፊ በምዕራፍ 11፣ በርካታ የብሉይ ኪዳን ቅዱሳንን ዘርዝሮ ወንጌሉ ባላቸው ትልቅ ተስፋቸው አንጻር በሁሉም አማኞች ላይ ተፈጻሚ የሚሆኑ አጠቃላይ መርሆዎችን ከተለዩ ልምዶቻቸው ያነሳል።
>
> — ቄስ ኬቪን ላብቢ

አሁን ብሉይ ኪዳንን እንደ መስተዋት ለመመልከት መሠረቱን ወይም ማረጋገጫውን ካየን ፣ ትኩረታችንን ወደዚህ ስልታዊ ትኩረት ማዞር አለብን።

ስልታዊ ትኩረት

በብሉይ ኪዳን ውስጥ የእኛ ፍላጎቶች ከሰው ወደ ሰው፣ ከጊዜ ወደ ጊዜ እና ከቦታ ይለያያሉ። በዚህ ምክንያት ብሉይ ኪዳንን እንደ መስታወት ስንይዝ፣ በተለያዩ ጉዳዮች ላይ ማተኮር እንችላለን። ይህ ሰፊ ጭብጥ ትንታኔ በጥንታዊ የአይሁድ ትርጓሜዎች በኩምራን ወይም በሙት ባሕር፣ በሌሎች ቀደምት የአይሁድ ጽሑፎች እና ታልሙድ ጽሑፎች ውስጥ ይገኛል። በየክፍለ ዘመኑ በክርስቲያን የብሉይ ኪዳን ትርጓሜዎች መካከል ልዩነት ይታያል። አሁንም በቅዱሳን ጽሑፎች ጭብጥ ትንታኔ ስንመለከት በተለምዶ ወደ ግንባር የሚመጡ የተወሰኑ ርዕሶች አሉ።

የጭብጥ ትንተና ትኩረትን ስናስብ፣ በመጀመሪያ ስለ ሥነ-መለኮታዊ ትምህርቶች አፅንዖት፣ ሁለተኛ በምሳሌዎች ላይ አፅንዖት እና ሦስተኛ ስለግል ፍላጎቶች ትኩረት እንናገራለን። ምናልባት በጣም የተስፋፋው ትኩረት የብሉይ ኪዳን ምንባቦች ስለ ሥነ-መለኮታዊ ትምህርቶች ምን እንደሚሉ መለየት ነው።

አስተምህሮ

ለብዙ ሺህ ዓመታት ብሉይ ኪዳን በተለመዱ ትምህርታዊ ጉዳዮች ላይ የሥልጣን ትምህርቶች ምንጭ ሆኖ ታይቷል። ለምሳሌ ክርስቲያን የሥነ-መለኮት ሊቃውንት ብዙውን ጊዜ ከሥነ-መለኮት ርዕሶች የሚመነጩ ጥያቄዎችን በመጠየቅ ጭብጥ ትንታኔን ይጠቀማሉ። ወደ አንድ የብሉይ ኪዳን ምንባብ ቀርበን "ስለ እግዚአብሔር ባሕርያት ምን ይላል?" ብለን እንጠይቃለን። "ስለ ሰው ልጅ ሁኔታ ምን ይላል?" ስለ መዳን ትምህርት ወይም በኃጢአት ላይ ስለ ፍርድ አስተምህሮ ምን ይላል? በእነዚህ እና ተመሳሳይ ርዕሶች መሠረት የብሉይ ኪዳን ምንባቦችን በርዕሶች የሚያስቀምጥ መጽሐፍ ቅዱስ አይተው ይሆናል። እነዚህ ዓይነቶች ገጽታዎች በእይታ ውስጥ ያሉት ምንባቦች ዋና ትኩረት ላይሆኑ ይችላሉ። ነገር ግን ጽሑፎቹ በግልፅም ሆነ በተዘዋዋሪ የሚነካቸው ከሆነ፣ እኛን ለሚመለከቱን ለብዙ የተለመዱ ጥያቄዎች መልስ ማግኘት እንችላለን።

ትምህርታዊ ጭብጥ ትንታኔ ብዙውን ጊዜ የማረጋገጫ-ጽሑፎችን መልክ ይይዛል-ይህንን ወይም ያንን ትምህርት የሚደግፉ የተወሰኑ የብሉይ ኪዳን ምንባቦችን ፈጣን ማጣቀሻዎች ናቸው። በስልታዊ ሥነ-መለኮት፣ በእምነት መግለጫዎች ወይም በይፋ የቤተ -ክርስቲያን ትምህርታዊ መግለጫ ላይ መጽሐፍን ባነበብን ቁጥር ማለት ይቻላል ፣ የአስተምህሮ ቦታዎችን ለመደገፍ የተጠቀሱ በርካታ የብሉይ ኪዳን ማጣቀሻዎች እናገኛለን።

እንደ አለመታደል ሆኖ አንዳንድ የሥነ-መለኮት ሊቃውንት አንዳንድ ጊዜ የብሉይ ኪዳንን ጽሑፎች በጣም በተሳሳተ መንገድ ስለያዙ ብዙ አስተርጓሚዎች የማረጋገጫ ጽሑፍን ሂደት ሙሉ በሙሉ ውድቅ አደረጉ። ነገር ግን አንድ አንቀፅ ጉዳዩን በእይታ የሚነካ ከሆነ፣ ማስረጃ-ጽሑፎች ትክክለኛ ናቸው፣ እነዚህ ገጽታዎች ጥቃቅን ቢሆኑም እንኳ በመጽሐፍ ቅዱስ ምንባቦች ውስጥ ጭብጦችን ለማጉላት ፈጣን መንገዶች ናቸው።

በአስተምህሮ ላይ ከማተኮር በተጨማሪ ሌላ የተለመደ የጭብጥ ትንተና ሥነ ምግባራዊ ምሳሌዎችን ማጉላት ነው። ብዙውን ጊዜ እኛ ልንኮርጃቸው ወይም ልንጥላቸው የምንፈልጋቸውን ገጸ-ባህሪያትን ለማግኘት ወደ ብሉይ ኪዳን እንመለከታለን።

ምሳሌዎች

ለምሳሌ በ1ሳሙኤል 17 ውስጥ ስለ ዳዊትና ጎልያድ የታወቀውን ታሪክ ተመልከቱ፡፡ ባለፉት መቶ ዘመናት መጋቢዎች አማኞች ዳዊትን እንደ ምሳሌ አድርገው እንዲከተሉት አስተምረዋል። ዳዊት የሳኦልን የጦር ትጥቅ ባለመቀበሉ፣ በእግዚአብሔር ኃይል በመታመኑ፣ ጎልያድን በማሸነፉ በተደጋጋሚ ሲወደሰው እንሰማለን። አመለካከቶቹ፣ ቃላቱ እና ድርጊቶቹ የራሳቸው የግል መንፈሳዊ ተግዳሮቶች ሲያጋጥሟቸው ሁሉም አማኞች እንዲከተሏቸው እንደ አርአያ ተደርገው ይወሰዳሉ።

በሚያሳዝን ሁኔታ ከቅርብ አሥርተ ዓመታት ወዲህ በርካታ ተርጓሚዎች ዳዊትን በ1ሳሙኤል 17 ውስጥ እንደ ሥነ ምግባር ምሳሌ ማድረጉ ተገቢ አይደለም ብለው አጥብቀው ይከራከራሉ። ይህ የሳሙኤል መጽሐፍ ክፍል የዳዊት ቤት የሳኦልን ቤት ለምን የእስራኤል ቋሚ የንጉሳዊ ሥርወ መንግሥት እንደ ሆነ ለማብራራት የተነደፈ ነው ብለው ይከራከራሉ። ስለዚህ ዳዊት ጎልያድን ድል ማድረጉ ክርስቲያኖች ስለ ታላቁ የዳዊት ልጅ ክርስቶስ እና በክፉ ላይ ስላለው የመጨረሻ ድል ብቻ እንዲያስቡ ሊያደርጋቸው ይገባል ብለው ይደመድማሉ። ይህ ጉልህ ጭብጥ ነው ፣ ግን በምንም መልኩ ከዚህ ምንባብ የምናገኘው ብቸኛው መመሪያ አይደለም። ዳዊት በሁኔታዎች ላይ ያለው እምነት በእያንዳንዱ አማኝ ሕይወት ውስጥ መኖር አለበት ፣ ልክ አዲስ ኪዳን ክርስቶስን እንድንመስል እንደሚጠራን ሁሉ ማለት ነው።

ብሉይ ኪዳን እንድንመስላቸው ወይም እንዳይንከተላቸው በሚረዱን ብዙ ምሳሌዎች የተሞላ ነው። እነዚህን ምሳሌዎች መፈለግ በጭብጥ ትንተና በብሉይ ኪዳን ሥልጣናዊ ትምህርት ውስጥ ለመግባት ሕጋዊ መንገድ ነው።

ሦስተኛው የተለመደውና ተገቢው የጭብጥ ትኩረት ከሥነ-መለኮታዊ መሠረተ ትምህርቶች እና ከመጽሐፍ ቅዱሳዊ ምሳሌዎች በተጨማሪ ለግል ፍላጎቶች አምልኮ ማንበብ ነው። የጭብጥ ትንተና የብሉይ ኪዳን ምንባቦች አማኞች በግል ሕይወታቸው የሚያጋጥሟቸውን የተለያዩ ጉዳዮች እንዴት እንደሚይዙ ለማወቅ ይረዳናል።

የግል ፍላጎቶች

ጥሩ አባት ወይም እናት መሆን፣ በሥራ ላይ ስኬታማ መሆን፣ እግዚአብሔርን ማምለክ ወይም የስሜታዊ ትግሎችን እንዴት መቋቋም እንደሚቻል ሁላችንም ከብሉይ ኪዳን ትምህርቶችን ሰምተናል። የብሉይ ኪዳን ምንባቦች ብዙውን ጊዜ በጭብጥ ትንተና ለእንደዚህ ዓይነቶቹ የግል ስጋቶች መፍትሄ የሚሆኑበት መንገድ ነው። ምንም እንኳን እነዚህ ጉዳዮች የመጽሐፍ ቅዱስ ምንባቦች ጥቃቅን ገጽታዎች ብቻ ሊሆኑ ቢችሉም አሁንም ብሉይ ኪዳን እንዴት እንደሚይዛቸው ለመመርመር ለእኛ በጣም አስፈላጊ ሊሆን ይችላል።

ለምሳሌ አገልጋዮች ስለ አባት ውድቀቶች ዳዊት እንደ አባት ያልተሳካለት እንደሆነ በማንሳት አባቶችን በትክክል ያስጠነቅቃሉ። ያዕቆብ ሚስቱን ለማግኘት 14 ዓመታት የጉልበት ሥራ መሥራቱን ስለሥራ ትጋት መርሆዎች ለማስተማር ይጠቀማሉ፡፡ መጋቢዎች የአምልኮ ትምህርቶችን ለማሳየት ወደ መልከጼዴቅ እና አብርሃም ታሪክ ይሄዳሉ። መንፈሳዊ የመንፈስ ጭንቀት የሚገጥማቸውን አማኞች ለመምራት ከቀርሜሎስ ተራራ በኋላ የኤልያስን የስሜት ተጋድሎን ይመለከታሉ።

> *መጽሐፍ ቅዱስ ለሥነ-ምግባራዊ ሕይወታችን አስተማማኝ መመሪያ ሆኖ አግኝቻለሁ ምክንያቱም መጽሐፍ ቅዱስ የወደቁትን ግን የተመለሱትን፣ ግን የወደቁትን እና ያልተመለሱትን ሰዎች ክስተቶች ስለሚሰጥ፣ እግዚአብሔር እኛን ይቅር ለማለት አሁንም እንዳለ ለመረዳት ይረዳናል። . እናም ሲመልሰን፣ በእግዚአብሔር ጸጋ ምክንያት የድልን ሕይወት ለመኖር እንችላለን... እናም ለእኔ መጽሐፍ ቅዱስ ለሥነ ምግባራዊ ሕይወታችን እጅግ አስተማማኝ መመሪያ ነው። መጽሐፍ ቅዱስን አላግባብ መጠቀም አንችልም። መጽሐፍ ቅዱስን በተሳሳተ መንገድ መጥቀስ አንችልም፣ ምክንያቱም ሰዎች ያልተሳኩባቸው ክስተቶች እኛ እንድንማር እና ያንን ባህሪ ላለመድገም፣ ይልቁንም ከዚያ ባህሪ ለመማር፣ ለኃጢአት የተጋለጥንበትን፣ ለመውደቅ የተጋለጥንበትን እና የመሳሰሉትን ለማየት ነው። እግዚአብሔር በሕይወታችን ውስጥ ቀዳሚ እንዲሆን ክርስቶስ እንዲመራን በመጠየቅ በመንፈስ ቅዱስ ኃይል ይጠብቀናል።*
>
> — ዶክተር አሸሽ ክሪስፓል

በጭብጥ ትንተና ብሉይ ኪዳንን እንደ መስታወት ማየት ብዙ መልኮችን ይወስዳል። ይህ ስትራቴጂ በጣም ዋጋ ያለው ስለሆነ እኛ ችላ ማለት የለብንም። የብሉይ ኪዳንን ቀኖና ስንመረምር፣ እነዚህ ቅዱሳት መጻሕፍት ለሚያነሷቸው ጭብጦች ሁሉ በአንጻራዊ ሁኔታ ሲታይ አነስተኛ የሆኑትን እንኳን ትኩረት መስጠቱ ትክክል ነው።

አሁን ወደ ብሉይ ኪዳን ቀኖና እንደ መስታወት የምንቀርብባቸውን አንዳንድ መንገዶች ከተመለከትን፣ የእግዚአብሔር ሕዝቦች ወደ ተከተሉት ወደ ሁለተኛው ዐቢይ ስልት- የብሉይ ኪዳን ቀኖና ለታሪክ እንደ መስኮት መጠቀም እንሄዳለን፡፡

ቀኖና እንደ መስኮት

ደጋግመው፣ የብሉይ ኪዳን ነቢያት እስራኤልን ለእግዚአብሔር በታማኝነት ማገልገል እግዚአብሔር ቀደም ሲል ያደረገላቸውን እንዲያስታውሱ እንደሚያስፈልግ አስጠንቅቀዋል። ለዚህ ማስጠንቀቂያ ምላሽ በእስራኤል ያሉ አማኞች እና የክርስቶስ ቤተ ክርስቲያን ብሉይ ኪዳንን የታሪክ መስኮት አድርገው ይመለከቱታል። የመጽሐፍ ቅዱስ እምነት በአፈ ታሪክ፣ በፖለቲካ ፕሮፓጋንዳ ወይም ረቂቅ ፍልስፍና ላይ የተመሰረተ አይደለም። ከዚህ ይልቅ አምላክ በታሪክ ውስጥ እርምጃ በመውሰዱና ቅዱሳን ጽሑፎች አምላክ ስላደረጋቸው ነገሮች አስተማማኝ ዘገባ ከሰጡን እውነታ ላይ የተመሠረተ ነው። መንፈስ ቅዱስ የብሉይ ኪዳን ጸሐፊዎችን በታሪክ ውስጥ የእግዚአብሔርን ሥራዎች እንዲያንጸባርቁ በተደጋጋሚ መርቶአቸዋል። በዚህም ምክንያት የብሉይ ኪዳን መጻሕፍትን ታሪካዊ ትንተና ብሉይ ኪዳንን በሕይወታችን ውስጥ የምንረዳበት እና የምንጠቀምበት ወሳኝ ስልት ነው።

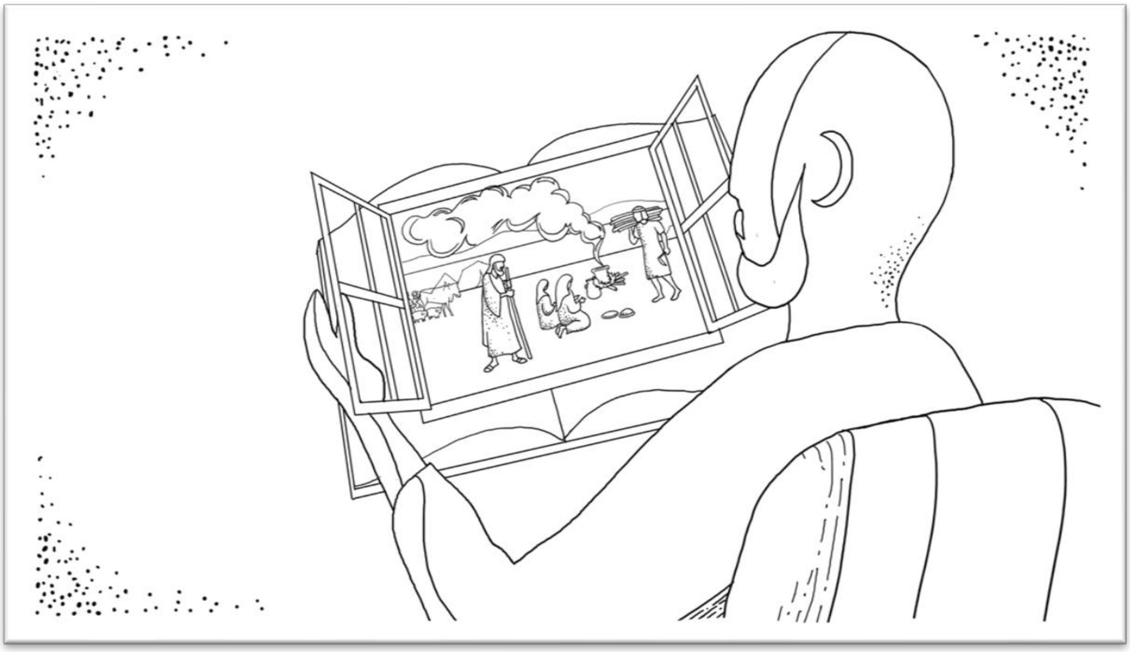

“በታሪክ ትንታኔ” ብሉይ ኪዳንን የታሪክ መስኮት አድርገን እናያለን።

ያለፉትን ክስተቶች የሚመለከት ተራ መጽሐፍ ስናነብ ትኩረታችን ወደ ገለጻቸው ታሪካዊ ክስተቶች መሄዱ ተፈጥሯዊ ነው። አንዳንድ ጊዜ በታሪክ ውስጥ በጣም ተጠምደን ከራሳችን ተሞክሮዎች ስለሚነሱ ጭብጦች ማሰብ እናቆማለን። ይልቁንስ በመጽሐፉ በኩል ያሉትን ክንውኖች እናያለን እና ነገሮች በገለፃቸው ቀናት እንዴት ሊሆኑ እንደሚችሉ እናስባለን ።

በተመሳሳይ መልኩ፣ የብሉይ ኪዳን ቀኖና ዓለም ከረጅም ጊዜ በፊት እንደነበረች ይገልጻል። የእግዚአብሔር ሰዎች ወደ ብሉይ ኪዳን በመቅረብ ወደዚያ ዓለም እንድንመለከት የሚያስችለንን መስኮት በመቅረብ በሕይወታቸው ላይ ለእግዚአብሔር ንጉሣዊ ሥልጣን አስገዝተዋል። ይህንን ስልት እንደ "ታሪካዊ ትንተና" እንነጋገራለን ምክንያቱም ያለፉት ክስተቶች እና ብሉይ ኪዳን ስለእነዚህ ክስተቶች በሚናገረው ላይ ያተኩራል፡፡

የብሉይ ኪዳን ቀኖና ታሪካዊ ትንታኔን ለመዳሰስ፣ ሁለት ጉዳዮችን በድጋሚ እንመለከታለን፡ አንደኛ ብሉይ ኪዳንን የታሪክ መስኮት አድርጎ የመያዙን መሠረት ወይም ማረጋገጫ፣ እና ሁለተኛ የዚህ ስልት ትኩረት ናቸው። አስቀድመን የብሉይ ኪዳን ቅዱሳት መጻሕፍትን ታሪካዊ ትንታኔ መሠረት እንመልከት።

መሠረት

እንደ አለመታደል ሆኖ፣ ለዘመናት፣ ብዙ የአርኪኦሎጂስቶች እና የታሪክ ተመራማሪዎች የብሉይ ኪዳን ቀኖና በታሪክ አስተማማኝ ነው ብሎ የሚያምን ማንም ሰው እንደሌለ ይናገራሉ። በእነርሱ አመለካከት፣ አንዳንድ መንፈሳዊ ወይም ሥነ ምግባራዊ መመሪያዎችን ከሚሰጥ ከቀና ልብ ወለድ በጥቂቱ የተሻለ ነው። ይህ ስለ ብሉይ ኪዳን ታሪካዊ መዛግብት ተዓማኒነት ያለው ጥርጣሬ በጣም ለረጅም ጊዜ ተስፋፍቷል፡፡ ስለዚህም በአንዳንድ ወንጌላውያን ክርስቲያኖች ላይ ተጽዕኖ አሳድሯል። አንዳንድ ወንጌላውያን ብሉይ ኪዳንን የታሪክ መስኮት አድርገው መመልከታቸውን ትተዋል።

የብሉይ ኪዳንን ታሪካዊ ትንታኔ ለመከታተል ብዙ ምክንያቶች አሉ። ነገር ግን ለተመሳሳይነት ሲባል፣ ቀደም ብለን በተመለከትናቸው ሁለት ጉዳዮች እራሳችንን እንገድባለን- የቅዱሳት መጻሕፍት ባህሪ እና መጽሐፍ ቅዱሳዊ ምሳሌዎች። አስቀድመን የቅዱሳት መጻሕፍት ባሕርይ ለታሪካዊ ትንተና ጠንካራ መሠረት ስለሚሰጥባቸው መንገዶች እናስብ።

የቅዱሳት መጻሕፍት ባሕሪያት

በ2ኛ ጢሞቴዎስ 3፡16 ላይ የጳውሎስን የታወቁ ቃላት አድምጡ፡-

> የእግዚአብሔር ሰው ፍጹምና ለበጎ ሥራ ሁሉ የተዘጋጀ ይሆን ዘንድ፥ የእግዚአብሔር መንፈስ ያለበት መጽሐፍ ሁሉ ለትምህርትና ለተግሣጽ ልብንም ለማቅናት በጽድቅም ላለው ምክር ደግሞ ይጠቅማል። (2 ጢሞቴዎስ 3:16).

የኢየሱስንና የመጀመሪያው መቶ ዘመን ሐዋርያቱንና ነቢያትን አስተምህሮ በመከተል ክርስቲያኖች ብሉይ ኪዳን ከአምላክ እንደመጣ፣ በመንፈስ አነሳሽነት የተጻፈ ወይም "በእግዚአብሔር የተጻፈ" መሆኑን ያረጋግጣሉ። በዚህ ትምህርት መሰረት ክርስቲያኖች ብሉይ ኪዳንን የማጥናት ግዴታ አለባቸው ቅዱሳት መጻሕፍት የሚናገሩት እያንዳንዱ አባባል እውነት ነው።

> **2ኛጢሞቴዎስ 3፡16 እንደ አማኞች የብሉይ ኪዳንን ቅዱሳት መጻሕፍት እና ታሪካዊ አባባሎቻቸውን እንድናነብ ያስገድደናል፣ ምክንያቱም በዚያ የቅዱሳት መጻሕፍት ክፍል፣ 2ኛ ጢሞቴዎስ 3፡16፣ የእግዚአብሔር ቃል በእግዚአብሔር እስትንፋስ የተጸሸፈ መሆኑን የምናነብበት ነው። ስለዚህም ከስህተት የጸዳ ፍጹም ቃል ከፍጹም አምላክ ይመጣል። በመንፈስ ቅዱስ አነሳሽነት፣ በቅዱሳት መጻሕፍት ፍጹምነት እና የማይለወጥ መሆኑ እናምናለን። እናም፣ ከዚያ ቅድመ-ግምት ጀምሮ፣ መጽሐፍ ቅዱስ ስለ ታሪክ ጉዳዮች የሚናገረውን እውነት እንደሆነ እንረዳለን።**
>
> **— ቄስ ኬቨን ላቢ**

ልክ እንደ አዲስ ኪዳን እምነት እግዚአብሔር በታሪክ ውስጥ በክርስቶስ በኩል ባደረገው መሰረት፣ ሁሉም የብሉይ ኪዳን ትምህርቶች እግዚአብሔር ከክርስቶስ በፊት በታሪክ ባደረገው ላይ የተመሰረተ ነው። በዚህ ምክንያት፣ ታማኝ የክርስቶስ ተከታዮች እያንዳንዱ የብሉይ ኪዳን ታሪካዊ አባባል እውነተኛ ታሪካዊ ክስተቶችን እንደሚወክል ያረጋግጣሉ። ብሉይ ኪዳን አንድ ነገር እንደተፈጠረ ሲያስተምር የሚናገረው በእግዚአብሔር ስልጣን ነው። ስለዚህ፣ በእርግጥ እንደተከሰተ እርግጠኞች መሆን እንችላለን።

በዚህ አመለካከት ላይ ብዙ አይነት ተቃውሞዎች ተነስተዋል። ለምሳሌ ያህል፣ ብዙ ምሑራን ቅዱሳን መጻሕፍት በጣም የተመረጡ ከመሆናቸው የተነሳ እምነት ሊጣልባቸው እንደማይችል አጥብቀው ይከራከራሉ። እውነት ነው የብሉይ ኪዳን ታሪካዊ ዘገባ በጣም የተመረጠ ነው። እርሱ ከጠቀሰው በላይ ብዙ ይተወዋል። ይህ ግን በፍፁም ሊያስደንቀን አይገባም። ሐዋርያው ዮሐንስ በዮሐንስ 21፡25 ላይ ስለ ኢየሱስ ሕይወት እንዲህ ብሎ እንደተናገረ ታስታውሳላችሁ፡

> ኢየሱስም ያደረገው ብዙ ሌላ ነገር ደግሞ አለ፤ ሁሉ በእያንዳንዱ ቢጻፍ ለተጻፉት መጻሕፍት ዓለም ራሱ ባልበቃቸውም ይመስለኛል። (ዮሐንስ 21:25).

ዓለም ስለ ኢየሱስ ሕይወት ሁሉንም ነገር ለመዘገብ የሚያስፈልጉ መጻሕፍትን ሊይዝ አለመቻሉ እውነት ከሆነ፣ ብሉይ ኪዳን በብሉይ ኪዳን ዘመን ከተፈጸሙት ስፍር ቁጥር የሌላቸው ክንውኖች መካከል ጥቂቱን እንደሚዘግብ መቀበል አለብን። ያም ሆኖ ይህ ምርጫ ቅዱሳን ጽሑፎች ስለ ታሪክ የሚነግሩን ትክክለኛነት ላይ ተጽዕኖ አያሳድርም።

ተጠራጣሪ መጽሐፍ ቅዱሳዊ ተርጓሚዎችም የብሉይ ኪዳንን ታሪካዊ አስተማማኝነት ተቃውመዋል ምክንያቱም እርሱ ከተፈጥሮ በላይ የሆኑ ክስተቶችን ስለሚያመለክት ነው። እግዚአብሔር እና መናፍስት በብሉይ ኪዳን መዝገብ ውስጥ ትልቅ ሚና ይጫወታሉ፣ ይህ እውነታ ብዙ ጊዜ ለዘመናዊ ተፈጥሮአዊ ተርጓሚዎች የሚያስጠላ ነገር ነው። ነገር ግን ይህ ሊያስጨንቀን አይገባም ምክንያቱም የክርስትና እምነት ከመጀመሪያው እስከ መጨረሻው ከተፈጥሮ በላይ የሆነ እምነት ነው። ጌታ ከሙታን እንደተነሳ ክርስቶስን የሚከተል ማንኛውም ሰው ብሉይ ኪዳን በሚገልጸው ከተፈጥሮ በላይ የሆኑ ክስተቶችን ለማመን ምንም አይነት ችግር ሊገጥመው አይገባም።

> ሰዎች በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ የተገለጹት ከተፈጥሮ በላይ የሆኑ ክስተቶች እምነት የሚጣልባቸው መሆናቸውን እንዲገነዘቡ እና እንዲያምኑ አስፈላጊ ነው ብዬ አምናለሁ ምክንያቱም እርሱ ስለ መጽሐፍ ቅዱስ ታማኝነት ስለሚናገር… ጳውሎስ በ1ኛ ቆሮንቶስ 15 ላይ ክርስቶስ ካልተነሳ እምነታችን ነው ከንቱ ነው; አሁንም በኃጢአታችን ውስጥ ነን ይላል። በተመሳሳይ ሁኔታ ስደት ካልተከሰተ፣ ግዞቱ ካልተከሰተ፣ ከስደት መመለስ ካልተከሰተ፣ እነዚያ ነገሮች የመጽሐፍ ቅዱስ ጸሐፊዎች በሚገልጹት መንገድ እውነት ካልሆኑ፣ ክርስቶስ በእርግጥ ከሙታን ካልተነሣ የእምነታችን መሠረት ፈርሷል። እነዚህ ክስተቶች የተፈጸሙበት መንገድ ትክክል ካልሆነ መጽሐፍ ቅዱስ ራሱ እምነት የሚጣልበት አይደለም ማለት ነው። መጽሐፍ ቅዱስ ራሱ እምነት የሚጣልበት ካልሆነ አምላክ ለሕዝቡ እየገለጠላቸው ያለው ነገር ትክክለኛ መግለጫ አይኖረንም ማለት ነው። ስለዚህ፣ ከተፈጥሮ በላይ የሆኑት ክስተቶች ከእግዚአብሔር የተቀበልነው የመገለጥ ታማኝነት ቁልፍ አካል ናቸው።
>
> — ዶር. ጂም ዮርዳኖስ

ለብሉይ ኪዳን ታሪካዊ ትክክለኛነት ትልቁ ተቃውሞ የመጣው ከዘመናዊ ሳይንሳዊ ምርምር ነው። በጣም የተከበሩ አርኪኦሎጂስቶች እና ሌሎች ሳይንቲስቶች የብሉይ ኪዳንን ተአማኒነት ያሳጣል ብለው የሚያምኑበትን ማስረጃ ጠቁመዋል። ለምሳሌ ያህል፣ የጂኦሎጂ ባለሙያዎች ስለ ፍጥረት ዘገባና በኖኅ ዘመን ስለመጣው ዓለም አቀፋዊ የጥፋት ውኃ ጥያቄዎችን አንስተዋል። አርኪኦሎጂስቶች መጽሐፍ ቅዱስ ስለ ብዙ ታሪካዊ ክንውኖች የሚሰጠውን መግለጫ በመቃወም ማስረጃዎችን አንስተዋል።

ሁላችንም አንዳንድ ጊዜ የብሉይ ኪዳን ታሪካዊ የይገባኛል ጥያቄዎችን እና ሳይንሳዊ ምርምርን ማስታረቅ ከባድ እንደሆነ መቀበል አለብን። ግን ይህ ለምን እንደሆነ ማወቅ በጣም አስፈላጊ ነው. በብሉይ ኪዳን እና በዘመናዊ ሳይንስ መካከል ውጥረት ለምን ተፈጠረ? እንግዲህ፣ ብሉይ ኪዳን ከሳይንሳዊ ማስረጃዎች ጋር የሚቃረን የሚመስለው ቢያንስ ሦስት ምክንያቶች አሉ።

በመጀመሪያ ደረጃ፣ አንዳንድ ጊዜ ሳይንቲስቶች ከቅዱሳን ጽሑፎች ጋር የሚቃረኑትን ማስረጃዎች በተሳሳተ መንገድ ይረዱታል። ለአርኪኦሎጂ እና ለሌሎች ሳይንሶች ዋጋ ልንሰጠው የሚገባን ያህል ሳይንቲስቶች ስህተት

እንደሚሠሩም መረዳት አለብን። የእነርሱ መደምደሚያዎች ሁልጊዜ ተጨማሪ ምርምርን በማስተካከል ይታረማሉ. ለምሳሌ፣ በጥንት ጊዜ ብዙ ሊቃውንት ብሉይ ኪዳን የኬጢያውያንን ሰዎች ሲያመለክት ስህተት ነው ብለው አጥብቀው ይናገሩ ነበር ምክንያቱም ከመጽሐፍ ቅዱስ ውጪ የኬጢያውያን መዝገቦች የሉም። ነገር ግን ባለፈው ክፍለ ዘመን አርኪኦሎጂስቶች የኬጢያውያንን ባህል አግኝተዋል፡፡ በእርግጥ፣ የኬጢያውያን ጽሑፎች ስለ ብሉይ ኪዳን ጥናቶች በጣም ፍሬያማ ግንዛቤዎችን ሰጥተዋል። በተመሳሳይ መልኩ፣ ከመቶ አመት በፊት ብሉይ ኪዳን ለስደት እና ለድል የወጣበት ቀን በጣም ቀደም ብሎ ነበር የሚል የተረጋጋ ምሁራዊ አስተያየት ነበር። ከቅርብ አሥርተ ዓመታት ወዲህ ግን፣ የአርኪኦሎጂው መረጃ እንደገና ተገምግሟል፣ እና ጠንካራ ክርክሮች በማያምኑ ሰዎችም ቢሆን የመጽሐፍ ቅዱስን ዘገባ በመደገፍ ወጥተዋል። እነዚህ እና ሌሎች ስፍር ቁጥር የሌላቸው ምሳሌዎች ብሉይ ኪዳን ከሳይንሳዊ ማስረጃዎች ጋር በማይዛመድበት ጊዜ ሳይንቲስቶች በማስረጃዎቻቸው ላይ በሚያደርጉት ግምገማ የተሳሳቱ እንደሆኑ መረዳት እንችላለን፡፡

ሁለተኛው ሳይንሳዊ ምርምር ከመጽሐፍ ቅዱሳዊ ዘገባ ጋር የሚቃረን የሚመስለው የመጽሐፍ ቅዱስ ተርጓሚዎች ብሉይ ኪዳንን ራሱ በትክክል ስላልተረዱ ነው። የዚህ ዓይነቱ ውዝግብ ዋነኛው ምሳሌ በ17ኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጀመሪያ አካባቢ በጋሊልዮ እና በቤተ ክርስቲያን ባለሥልጣናት መካከል የተደረገው ትግል ነው። ጋሊልዮ ምድር በፀሐይ ዙሪያ እንደምትሽከረከር ተከራከረ; ቤተክርስቲያን ግን ፀሐይ በምድር ዙሪያ ትዞራለች በማለት በቅዱሳት መጻሕፍት ላይ ተከራከረች። አብዛኛው ይህ ውዝግብ ያተኮረው በኢያሱ 10፡13 አካባቢ ሲሆን እነዚህን ቃላት እናነባለን።

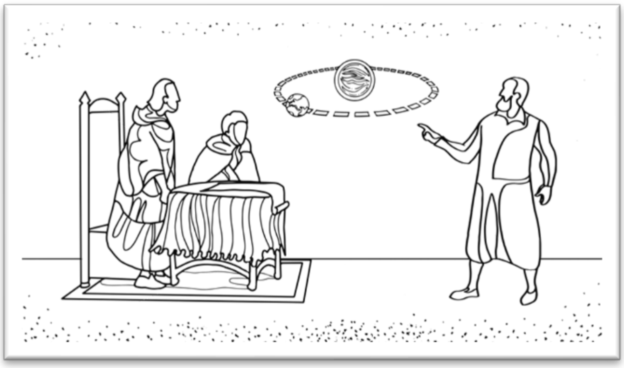

ጋሊልዮ እና ቤተ ክርስቲያን

ሕዝቡም ጠላቶቻቸውን እስኪበቀሉ ድረስ ፀሐይ ቆመ፥ ጨረቃም ዘገየ። ይህስ በያሻር መጽሐፍ የተጻፈ አይደለምን? ፀሐይም በሰማይ መካከል ዘገየ፥ አንድ ቀንም ሙሉ ያህል ለመግባት አልቸኰለም። (ኢያሱ 10:13).

ለብዙ መቶ ዘመናት ቤተ ክርስቲያኒቱ ይህንን ጥቅስ ስትወስድ የነበረው ፀሐይ ቃል በቃል በምድር ዙሪያ መዞር እንዳቆመች እና የፀሐይ ሥርዓት ሊኖር እንደማይችል በማመልከት ነበር። ዛሬ ግን ምድር በፀሐይ ዙሪያ በምትዞርበት ጊዜ ቀንና ሌሊት በዘንጉዋ ላይ የምትሽከረከርበት ምክንያቶች መሆናቸውን ሳይንሳዊ ጥናት አረጋግጧል። በውጤቱም፣ አብዛኞቹ ዘመናዊ ክርስቲያኖች ኢያሱ 10፡13ን እንዴት እንደሚተረጉሙ ተለውጠዋል። ለኢያሱ የቀን ብርሃን በሆነ መንገድ እንደ ዘረጋ እርግጠኞች መሆን እንችላለን። አሁን ግን ይህን ጥቅስ እና ሌሎች መሰሎቹን እንደ ተራ፣ ፍኖሜኖሎጂያዊ ቋንቋ እንወስዳለን፣ ነገሮች በሚመስሉበት ሁኔታ እየተናገሩ፣ በዘመናዊው ዓለም "ፀሐይ መውጫ" እና "ፀሐይ ስትጠልቅ" ከምንናገረው አነጋገር ጋር ተመሳሳይ ነው። ለሥርዓተ ፀሐይ ያለው የሳይንሳዊ ማስረጃ ጥንካሬ የብሉይ ኪዳንን ታሪካዊ አስተማማኝነት እንዳንቀበል አላደረገንም፣ ነገር ግን የዚህን የብሉይ ኪዳን ክፍል አተረጓጎም እንድናስተካክል ረድቶናል።

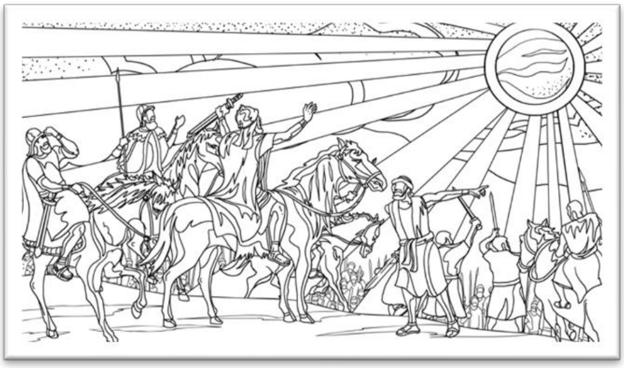

"The sun stopped in the midst of heaven" (Joshua 10:13).

ሳይንሳዊ ማስረጃዎች እና ቅዱሳት መጻሕፍት አንዳንድ ጊዜ የማይጣጣሙ የሚመስሉበት ሦስተኛው ምክንያት አለ፡ ሁለቱንም በተሳሳተ መንገድ ተረድተን ይሆናል። ሳይንቲስቶች እና የመጽሐፍ ቅዱስ ተርጓሚዎች ለስህተት የተጋለጡ ናቸው። ስለዚህ፣ ሳይንቲስቶችም ሆኑ መጽሐፍ ቅዱሳዊ ተርጓሚዎች የተሳሳቱ መሆናቸውን ተጨማሪ ምርምር እንደሚያሳይ ሁልጊዜ ክፍት መሆን አለብን።

የብሉይ ኪዳንን ታሪካዊ ትንታኔ ስንከታተል፣ በእውነተኛ ታሪክ እና በብሉይ ኪዳን መዝገብ መካከል ያሉ አንዳንድ ግልጽ ልዩነቶች ፈጽሞ ሊፈቱ እንደማይችሉ ሁልጊዜ ማስታወስ አለብን። እያንዳንዱ የጥናት ዲሲፕሊን በብሉይ ኪዳን ታሪካዊ አስተማማኝነት ላይ ያለን እምነት አዳዲስ ፈተናዎችን ማቅረቡን ይቀጥላል፣ እናም እነዚህን ሁሉ ፈተናዎች ለመፍታት መጠበቅ የለብንም ። ብዙ ጊዜ የመረዳት ደረጃን ልናገኝ እንችላለን፣ እና አንዳንድ አሳማኝ መፍትሄዎችን ልናቀርብ እንችላለን፣ ነገር ግን አሁንም ሁሉንም ታሪካዊ ችግሮችን እናስወግድ ወደሚል ደረጃ ላይ አንደርስም። በሳይንሳዊ አመለካከቶችና በብሉይ ኪዳን ታሪካዊ ዘገባዎች መካከል ምንም ዓይነት አለመግባባት ቢፈጠር የአምላክ ታማኝ ሕዝቦች ክርስቶስና የመጀመሪያው መቶ ዘመን ሐዋርያቱና ነቢያት ስለ ቅዱሳን መጻሕፍት ያስተማሩትን መከተል አለባቸው። የብሉይ ኪዳን መለኮታዊ መነሳሳት ታሪካዊ እውነተኛነቱን ያረጋግጣል። በዚህ ምክንያት ብሉይ ኪዳንን የታሪክ መስኮት አድርገን ማቅረብ ትክክል ነን።

የቅዱሳት መጻሕፍት ባሕርይ እንዴት ታሪካዊ ትንታኔን እንደሚደግፍ ከተመለከትን፣ ለዚህ የብሉይ ኪዳን አቀራረብ ወደ ሁለተኛው መሠረት ወይም ማረጋገጫ ልንሄድ ይገባል፡ መጽሐፍ ቅዱሳዊ ምሳሌዎች።

የመጽሐፍ ቅዱስ ምሳሌዎች

ቅዱሳት መጻሕፍት የብሉይ ኪዳንን ታሪካዊ ትክክለኛነት የሚያረጋግጡ የመጽሐፍ ቅዱስ ደራሲያን እና ባለሥልጣን መጽሐፍ ቅዱሳዊ ገጸ-ባህሪያትን ብዙ ምሳሌዎችን ይዟል። በሁሉም ቅዱሳት መጻሕፍት ውስጥ፣ የመጽሐፍ ቅዱስ ጸሐፊዎች የብሉይ ኪዳንን ታሪካዊ አስተማማኝነት የሚጠራጠሩበት አንድም አጋጣሚ የለም። ለምሳሌ የዜና መዋዕል ጸሐፊ በ1ኛ ዜና 1፡1-4 ላይ በብሉይ ኪዳን ታሪካዊነት በትውልድ ሐረጋቸው ላይ የተደገፈበትን መንገድ ተመልከት።

> የዘር ሐረጉንም የጀመረው በዚህ መንገድ ነው። አዳም፥ ሴት፥ ሄኖስ፥ ቃይናን፥ መላልኤል፥ ያሬድ፥ ሄኖክ፥ ማቱሳላ፥ ላሜሕ፥ ኖኅ፥ ሴም፥ ካም፥ ያፌት። (1 ዜና 1፡1-4).

ለዘመናችን ክርስቲያኖች፣ የዜና መዋዕል ጸሐፊ እዚህ ጋር አንድ አስደናቂ ነገር አድርጓል። የዘፍጥረትን የመጀመሪያዎቹን አምስት ምዕራፎች ከዘፍጥረት የመክፈቻ ምዕራፎች ውስጥ አሥራ ሦስት ሰዎችን በመጥቀስ በታሪክ አስተማማኝነት ወስዷል። አብዛኞቹ ዘመናዊ ሰዎች እነዚህን ምዕራፎች እንደ አፈ ታሪክ ወይም ልብ ወለድ አድርገው ይመለከቷቸዋል። ነገር ግን ዜና መዋዕል በዘፍጥረት የመጀመሪያ ምዕራፎች ላይ ሳይቀር በታሪካዊ አስተማማኝነት ላይ ያለውን ሙሉ እምነት አሳይቷል። ኦሪት ዘፍጥረትን - ሌሎች ብዙ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍትን ሲያምን - የታሪክ ባለሥልጣን መስኮት አድርጎ ተጠቀመ።

በተመሳሳይ መልኩ፣ በሐዋርያት ሥራ 7 ላይ የሉቃስን የእስጢፋኖስን ንግግር ተመልከት። የብሉይ ኪዳንን የተለያዩ ክፍሎች በመጠቀም፣ እስጢፋኖስ ስለ አብርሃም፣ ይስሐቅ፣ ያዕቆብ፣ ዮሴፍ፣ ሙሴ፣ አሮን፣ ኢያሱ፣ ዳዊት እና ሰሎሞን የታሪክ ሰዎች እንደሆኑ ተናግሯል። በብሉይ ኪዳን ስለእነርሱ የተጻፉት ታሪኮች እውነተኛ መሆናቸውን አረጋግጧል። እስጢፋኖስን በተመለከተ፣ በብሉይ ኪዳን የተዘገበው ታሪክ እውነት ነበር። ያ የታሪክ መዛግብት አይሁዳውያንን ወደ ንስሐና በክርስቶስ ወደ ማመን ሲጠራቸው ለሥነ-መለኮቱ መሠረት ሆኖ አገልግሏል።

> የመጽሐፍ ቅዱስ ጸሐፊዎች በታሪክ ውስጥ የእግዚአብሔር ሥራ እርግጠኞች ናቸው, እና ከመጀመሪያዎቹ የብሉይ ኪዳን ገጾች - ዘዳግም 26, ለምሳሌ - የእስራኤል አምልኮ በእግዚአብሔር ድርጊት ላይ የተመሰረተ መሆኑን እናያለን፡፡ እስራኤላውያን መባቸውን ወደ አምልኮ አምጥተው "አባቴ [አብርሃም] ተቅበዝባዥ ሶርያዊ ነበር" እንዲሉ ተነግሮናል። የእግዚአብሔር ህዝብ አምልኮ አካል ሁል ጊዜ ታሪካዊ ልምምድ ነው፣ እንደገና ለመስራት፣ ለማስታወስ - እግዚአብሔር በታሪክ

ውስጥ ያደረገውን አስታውሱ… ይህንንም ከጳውሎስ ጋር እናያለን። በጲስድያ አንጾኪያ በሚገኘው ምኩራብ ውስጥ ሲሰብክ፣ በእግዚአብሔር ሕዝብ መካከል ስላለው የእግዚአብሔር ሥራ እየተናገረ ነው። በስደት ይጀምራል፣ ወደ መሣፍንት ዘመን ይመጣል፣ እና እግዚአብሔር መሪዎችን አስነስቷል፣ የሚለውንም መሪ ቃል ተጠቅሞበታል፡- እግዚአብሔር የዳዊትን ልጅ በብርቱ ክንዱ ከሙታን አስነስቶ አስነሣው ይላል። ስለዚህ፣ የእግዚአብሔር ሥራ በታሪክ ውስጥ እና ቅዱሳት መጻሕፍትን በመጠቀም ለዚያ ተጠያቂነት እና በእነርሱ መለያ ላይ መመካት እያንዳንዱ የመጽሐፍ ቅዱስ ጸሐፊ የሚያደርገው ነገር ነው።

— ዶክተር ግሪጎሪ አር.ፔሪ

የብሉይ ኪዳንን ቀኖና ለመረዳት የታሪክ መስኮት መሠረት እንደሆነ ከተመለከትን፣ ትኩረታችንን ወደ ሁለተኛው ጉዳይ እናዞራለን፡ የዚህ የትርጓሜ ስልት ትኩረት ምንድን ነው? የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ታሪካዊ ትንተና ግቦች ምንድን ናቸው?

ትኩረት

በአጠቃላይ አገላለጽ፣ ብሉይ ኪዳንን የታሪክ መስኮት አድርጎ መያዝ ከሌሎች የቅዱሳት መጻሕፍት አቀራረቦች ጋር ተመሳሳይ ግብ አለው። ታማኞች የመለኮታዊ ንጉሣቸውን ፈቃድ ለማወቅ ይፈልጋሉ። ነገር ግን የታሪክ ትንታኔ እግዚአብሔር ለህዝቡ የተናገረውን ለማወቅ የተለየ መንገድ አለው። በጣም መሠረታዊው የብሉይ ኪዳን ታሪካዊ ትንተና ታሪካዊ ተሃድሶ ነው - በቀላሉ ብሉይ ኪዳንን በመጠቀም ከሌሎች ማስረጃዎች ጋር ፣ ያለፈውን በትክክል የሆነውን ለማረጋገጥ ይረዳል። ነገር ግን ታሪካዊ ትንታኔም እንዲሁ ልዩ የሆነ ሥነ-መለኮታዊ ቅርጽ ወስዷል። ብሉይ ኪዳን የታሪክ መስኮት ሆኖ የእግዚአብሔርን ተግባራት እና ቃላቶች ለማወቅ እና ከዚያም የእነርሱን ሥነ-መለኮታዊ ጠቀሜታ በእግዚአብሔር ሕዝብ ሕይወት ላይ ተግባራዊ ለማድረግ ጥቅም ላይ ውሏል።

ባለፈው መቶ ዘመን አንድ ታዋቂ የነገረ-መለኮት ታሪካዊ ትንታኔ "መጽሐፍ ቅዱሳዊ ሥነ-መለኮት" በመባል ይታወቅ ነበር። "መጽሐፍ ቅዱሳዊ ሥነ-መለኮት" የሚለው ቃል የተለያዩ የቅዱሳት መጻሕፍት አቀራረቦችን ሊያመለክት ይችላል፣ ነገር ግን በወንጌላውያን ክርስቲያኖች መካከል የተስፋፋውን አንድ የመጽሐፍ ቅዱስ ሥነ-መለኮት ዓይነት እናሳያችዋለን።

ይህ ታዋቂ የመጽሐፍ ቅዱስ ሥነ-መለኮት ቅርጽ በአጠቃላይ በሁለት ዋና ዋና ደረጃዎች ላይ ያተኩራል፡ አንደኛ፣ የመጽሐፍ ቅዱስ የሥነ መለኮት ሊቃውንት የታሪካዊ ወቅቶችን "በተመሳሳይ ጊዜ የተከናወኑ ክስተቶች" ልንለው የምንችለውን ይፈጥራሉ፣ ሁለተኛ በብሉይ ኪዳን ታሪክ ውስጥ "ዲያክሮኒክ ፈለግ" ብለን የምንጠራውን ይመረምራሉ። እነዚህ ሁለት ደረጃዎች በማይቆጠሩ መንገዶች እርስ በርስ የተያያዙ ናቸው፤ ነገር ግን ለእኛ ዓላማዎች እያንዳንዳቸውን በተናጠል እንመለከታለን። በቅድሚያ በተመሳሳይ ጊዜ የተከናወኑ ክስተቶች እንጀምር፡፡

በተመሳሳይ ጊዜ የተከናወኑ ክስተቶች

ይህ አሳብ በተወሰነ ጊዜ ውስጥ የተከሰቱትን ክስተቶች ያመለክታል፡፡ የመጽሐፍ ቅዱስ የሥነ መለኮት ሊቃውንት በመጽሐፍ ቅዱሳዊ ታሪክ ጊዜ ላይ በማተኮር እና በዚያ ጊዜ ውስጥ የተከናወኑትን ውስብስብ የእግዚአብሔር ድርጊቶች እና ቃላቶች በማጠቃለል ተመሳሳይ ክስተቶችን የሚያሳይ ሥዕላዊ መግለጫን ይፈጥራሉ። እነዚህ ማጠቃለያዎች በመጽሐፍ ቅዱሳዊ ታሪክ ውስጥ ያሉትን የጊዜ ክፍሎችን እንደ ተመሳሳይ ምድቦች ወይም የጊዜ ቁርጥራጭ አድርገው ይወስዳሉ።

የብሉይ ኪዳን ታሪክ እንደ ወንዝ ይፈስ እንደነበር ማስታወስ አለብን። የእርሱ ታሪክ ወደ ተለያዩ ክፍሎች አልተከፋፈለም፡፡ ስለዚህ፣ የብሉይ ኪዳን ታሪክን በተመሳሳይ ጊዜ በተከሰቱ ወቅቶች መከፋፈል ሁል ጊዜም ሰው ሰራሽ ነው፣ ልክ የሚፈሰውን ወንዝ ወደ ተለያዩ ክፍሎች መከፋፈልን ይመስላል። ያም ሆኖ ስለ ወንዝ የተለያዩ ክፍሎች

መናገሩ ጠቃሚ ሊሆን ይችላል። በተመሳሳይ መልኩ፣ የብሉይ ኪዳንን ታሪክ በጊዜዎች መከፋፈል እና በእነዚያ ጊዜያት እግዚአብሔር ያደረገውንና የተናገረውን ማጠቃለል ጠቃሚ ነው። ይህንን በተለያዩ መንገዶች ማድረግ እንችላለን።

በቀደመው የእግዚአብሔር መንግሥት ትምህርታችን፣ ከዋናው ታሪክ፣ ከእስራኤል ሕዝብ ታሪክ እና ከወደፊቱ የአዲስ ኪዳን ታሪክ አንፃር እንደተናገርን ታስታውሳላችሁ። በእያንዳንዱ በእነዚህ ወቅቶች እግዚአብሔር የተናገራቸውን እና ያደረጋቸውን ነገሮች መመልከታችን ስለ እግዚአብሔር መንግሥት በርካታ ነገሮችን እንድንረዳ ረድቶናል።

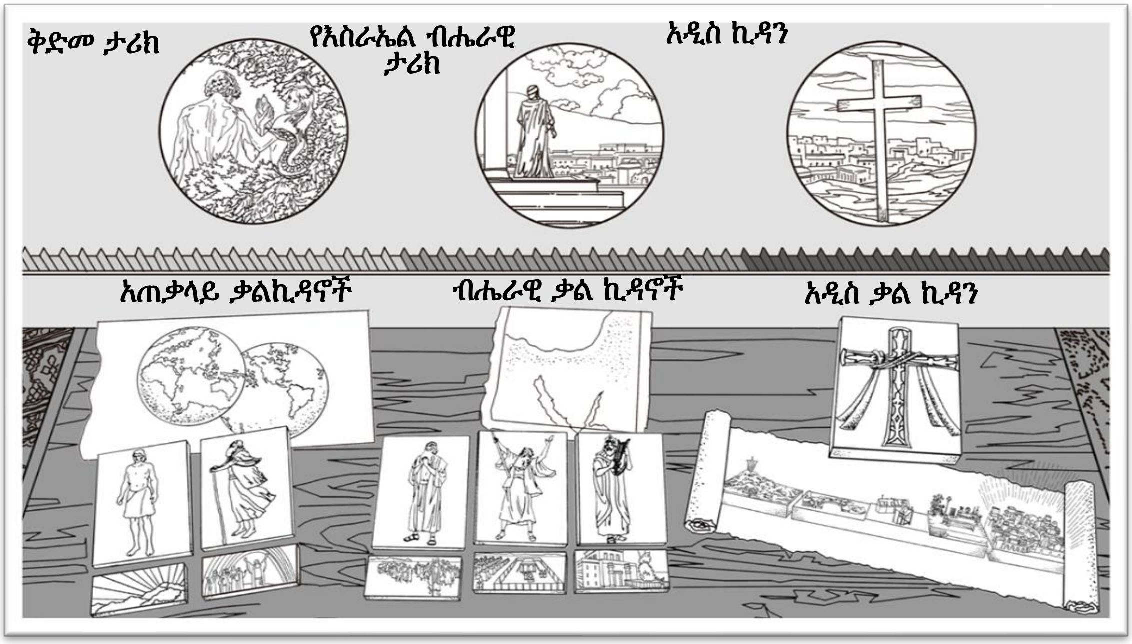

መጽሐፍ ቅዱስን በተለያዩ መንገዶች መከፋፈል እንችላለን።

ነገር ግን በመለኮታዊ ቃል ኪዳኖች ትምህርታችን ውስጥ፣ የመጽሐፍ ቅዱስን ታሪክ በቃል ኪዳናዊ ወቅቶች እንደከፈልን አስታውሱ። ስለ እግዚአብሔር አጠቃላይ ቃል ኪዳኖች፣ እግዚአብሔር ከእስራኤል ጋር ስላደረገው ብሔራዊ ቃል ኪዳን እና የእግዚአብሔር የወደፊት አዲስ ቃል ኪዳን ተናግረናል። እነዚህን ሦስት ትላልቅ ዘመናት ወደ ትናንሽ ጊዜያት ከፍለን ሄድን። ዓለም አቀፋዊ ቃል ኪዳኖች እግዚአብሔር ከአዳም ጋር የገባውን የቃል ኪዳን ዘመን - የመሠረት ቃል ኪዳን እና እግዚአብሔር ከኖህ ጋር የገባው ቃል ኪዳን - የመረጋጋት ቃል ኪዳን ናቸው፡፡ ከዚያም የብሔራዊ ኪዳናት ጊዜን በአብርሃም ዘመን - የእስራኤል ምርጫ ወይም የተስፋ ቃል ኪዳን ከፈልን፡፡ ሙሴ - የሕግ ቃል ኪዳን እና ዳዊት - የንግሥና ቃል ኪዳን፡፡ የአዲሱን ቃል ኪዳን ጊዜ - የፍጻሜውን ቃል ኪዳን - ወደ ምረቃው፣ ቀጣይነቱ እና ፍጻሜው ከፋፍለናል። እነዚህ ክፍፍሎች እግዚአብሔር በተለያዩ ቃል ኪዳኖች ያቋቋመውን መሠረታዊ የመንግሥት ፖሊሲዎች እንድንለይ ረድቶናል። ነገር ግን እነዚህ ታሪካዊ ክፍፍሎች የብሉይ ኪዳን ታሪክ በተመሳሳይ ጊዜ የተከሰቱ ክስተቶችን ለማጠናቀር የሚረዱ ከብዙ መንገዶች ሁለቱ ብቻ ናቸው።

ለምሳሌ፣ የዌስትሚኒስተር የእምነት መግለጫ ሰባተኛው ምዕራፍ የሚያመለክተው “የሥራ ቃል ኪዳን” ጊዜ - አዳም ኃጢአት ከመስራቱ በፊት ያለውን ጊዜ - እና አዲስ ኪዳንን ጨምሮ ቀሪውን የመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክ

የሚሸፍነውን “የጸጋ ቃል ኪዳን” ነው። እርሱም “በሕግ ሥር” በነበረበት ጊዜ ማለትም በብሉይ ኪዳን ዘመን እና “በወንጌል ሥር” በነበረው ዘመን መካከል ያለውን የጸጋ ቃል ኪዳን አስፈላጊ ክፍፍልን ያመለክታል።

የዌስት ሚኒስተር የእምነት መግለጫ መጽሐፍ ቅዱስን በሁለት ወቅቶች ከፍሎታል፡ የሥራ ቃል ኪዳን እና የጸጋ ቃል ኪዳን።

ባለፈው ክፍለ ዘመን በሰፊው የተከበረው የፕሪንስተን ቲዮሎጂካል ሴሚናሪ ግሪንሃርዱስ ቮስ ብሉይ ኪዳንን ሌሎች መመዘኛዎችን በመጠቀም ከፋፍሎታል። በቃል ኪዳኖች ላይ ከማተኮር ይልቅ፣ በመለኮታዊ መገለጥ ቅርፅ እና ይዘት ውስጥ ባሉ ዋና ለውጦች መሰረት ወቅቶችን ለይቷል። ከውድቀት በፊት ስላለው የቅድመ-ቤዛ ዘመን ተናግሯል፡፡ ከውድቀት በኋላ እና አዳምና ሔዋን ከገነት ከመባረራቸው በፊት የነበረው የመጀመሪያው የመዋጀት ዘመን፤ ከመባረር ወደ ኖኅ ዘመን የጥፋት ውኃ የሚወስደው ጊዜ፤ ወደ አባቶች የሚወስደው ጎርፍ በኋላ ያለው ጊዜ፤ የአባቶች ዘመን፤ የሙሴ ዘመን እና ከሙሴ በኋላ ያለው የትንቢት ጊዜ በማለት ነው፡፡ በእርግጥ እንደ ክርስቲያን፣ የአዲስ ኪዳንን ጊዜም ጨምሯል።

አሁን ጊዜው ከታወቀ በኋላ፣ የመጽሐፍ ቅዱስ የሥነ መለኮት ምሁር ሥራ በዚያን ጊዜ ውስጥ እግዚአብሔርንና ፈቃዱን በገለጹት የታሪክ ክንውኖች መረብ ላይ ማተኮር ነው። እርግጥ ነው፣ በማንኛውም ታሪካዊ ወቅት፣ የተፈጸሙት ሁነቶች በሙሉ እርስ በርስ የተያያዙ ነበሩ። ነገር ግን ቅዱሳን ጽሑፎች ከሌሎቹ በበለጠ አንዳንድ ክንውኖችን ያጎላሉ። ስለዚህ መጽሐፍ ቅዱሳዊ የነገረ መለኮት ሊቃውንት ባብዛኛው የሚያተኩሩት በእነዚህ ይበልጥ ቅርጻዊ ወይም ማዕከላዊ የመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክ ክስተቶች ላይ ነው።

ለምሳሌ የመጽሐፍ ቅዱስ የሥነ መለኮት ሊቃውንት ዘወትር “የተስፋው ዘመን” ተብሎ በሚታወቀው የብሉይ ኪዳን ታሪክ ክፍል ላይ ሲያተኩሩ - የእስራኤል አባቶች፣ አብርሃም፣ ይስሐቅ እና ያዕቆብ - እግዚአብሔር በዚህ ጊዜ ራሱን የገለጠው በዋነኝነት በቀጥታ ንግግር እንደሆነ ብዙ ጊዜ ያስተውላሉ። ራዕይ እና ህልሞች. በአብርሃም፣ በይስሐቅ እና በያዕቆብ ዘሮች ላይ የብሔረሰቡ ትኩረት መጥበብ እንደነበረም ይጠቅሳሉ። አባቶች በብዙ መሠዊያዎች ላይ አምልኮ ሲያቀርቡ አይተዋል። ለአባቶች የተሰጠውን የብዙ ዘሮች ተስፋ ገለጹ። እናም ለአባቶች የተሰጠውን

የመሬት ቃል አስፈላጊነት አስተዋሉ። እነዚህ አይነት ምልከታዎች የፓትርያርክነት ዘመንን በጠቅላላ ለማሳየት የሚደረጉ ሙከራዎች ናቸው፣ በዚያን ጊዜ ውስጥ ትልቅ ሚና ያላቸውን ገንቢ ክንውኖች በመለየት ነው።

ወይም የመጽሐፍ ቅዱስ የሥነ መለኮት ሊቃውንት ትኩረታቸውን "በሕግ ጊዜ" ላይ ለማተኮር ሲመርጡ - እስራኤልን በስደት በመምራት እና የተስፋይቱን ምድር ድል ለማድረግ በሙሴ ጊዜ - ብዙውን ጊዜ የሚያተኩሩት እግዚአብሔር በሙሴ ሕግ በኩል ራሱን እንዴት እንደገለጠ ላይ ነው። በእስራኤል ላይ ያለው ጠባብ የጎሳ ትኩረት እንዴት ወደ አገራዊ ትኩረት እንዳደገም ይመለከታሉ። የማደሪያው ድንኳን እንዴት እንደተሠራና አምልኮው እዚያ ላይ እንዴት እንደተሠራ ይገልጻሉ። እስራኤላውያን በብዛት ማደግ ጀመሩ። እንዲሁም አምላክ እስራኤልን የተስፋይቱን ምድር እንዲወርሱ እንዴት እንደመራ ያሳያሉ። እነዚህ አይነት ክስተቶች የሙሴን ጊዜ በጠቅላላ የሚያሳዩ እና የዚህን ጊዜ በመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክ ውስጥ በተመሳሳይ ጊዜ የተከሰቱ ክስተቶች እይታ ይሰጡናል።

> *የነገረ-መለኮት ሊቃውንት የእግዚአብሔርን እቅድ ወደ ተለያዩ ዘመናት እና ዘመናት ስለመከፋፈል ብዙ ጊዜ ይናገራሉ… በአዲስ ኪዳን ውስጥ አዲስ ኪዳን ብሉይ ኪዳንን እንዴት እንደሚከፋፍል በርካታ ምሳሌዎች አሉን። የማቴዎስን የዘር ሐረግ ታስባላችሁ። በአብርሃም ይጀምራል፣ በዳዊት በኩል ይሰራል። የብሉይ ኪዳንን ታሪክ ከአብርሃም እስከ ዳዊት፣ ከዳዊት ወደ ስደት፣ ከስደት ወደ ክርስቶስ ይመለከታል። መጽሐፍ ቅዱስ የብሉይ ኪዳንን ታሪክ የሚከፋፍልበት መንገድ ነው… አዲስ ኪዳንም የሚከፋፍልባቸው ሌሎች መንገዶች አሉ። በሮሜ 5 ላይ ስለ ጳውሎስ አስቡ፤ 1ኛ ቆሮንቶስ 15:: ስለ አዳምና ክርስቶስ መናገር ትችላለህ፤ ከህግ በፊት፤ ከህግ በኋላ፡፡ ስለዚህ አዲስ ኪዳን ይህንን ለማድረግ በርካታ መንገዶችን ያሳያል።*
>
> **— ዶ/ር ስቴፈን ጀ. ዌሉም**

የተመሳሳይ ጊዜ ክስተቶች ውጤት በእጃችን ካስገባን፣ የመጽሐፍ ቅዱስ የሥነ መለኮት ሊቃውንት አብዛኛውን ጊዜ ወደ ሁለተኛ ደረጃ ይሄዳሉ፣ እርሱን ዲያክሮኒክ ፈለግ ብለን ልንጠራው እንችላለን።

ዳያክሮኒክ ፈለግ

"ዲያክሮኒክ" የሚለው ቃል በቀላሉ "በጊዜ" ማለት ነው። ይህ የሚያመለክተው አንድ ነገር ከጊዜ ወደ ጊዜ የተሻሻለ ወይም የተቀየረባቸውን መንገዶች ነው። ስለዚህ የዲያክሮኒክ ፈለግ የሚያተኩረው የእግዚአብሔር ድርጊቶች እና ቃላቶች ከጊዜ ወደ ጊዜ እርስ በርስ በሚገናኙባቸው መንገዶች ላይ ነው፡፡

የዲያክሮኒክ ፈለግ የማቋቋም ሂደቱን በዚህ መንገድ ማጠቃለል እንችላለን፡- በተለያዩ የመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክ ጊዜያት የተፈጠሩትን ፎርማቲቭ ክንውኖች እርስ በእርሳችን ስናወዳድር፣ በአንድ ወቅት ውስጥ ባሉ ክንውኖች እና በሌላ ክስተቶች መካከል አሰላለፍ ወይም ትስስር እንዳለ እንገነዘባለን። የመጽሐፍ ቅዱስ የሥነ መለኮት ሊቃውንት እነዚህን ትስስሮች አስተውለዋል፤ የብሉይ ኪዳንን እምነት እድገት እንዴት እንደሚያንጸባርቁ ያብራራሉ።

ብሉይ ኪዳንን የመተርጎም በጣም አስቸጋሪው ነገር ግን የበለጸገ ባህሪያት አንዱ የአንድ ጊዜ ታሪክ ብቻ አለመሆኑ ነው፡፡ በሺዎች ለሚቆጠሩ ዓመታት የነበሩ ክስተቶችን ይዳስሳል፡፡ በዚህ የረዥም ጊዜ ታሪክ ውስጥ እግዚአብሔር ያደረገውን እና የተናገረውን ስንማር፣ ለተለመደ አንባቢ እንኳን፣ የእግዚአብሔር መገለጦች ብዙ አይነት ሥነ-መለኮታዊ እድገቶችን እንደሚወክሉ ግልጽ ነው።

አምላክ በአዳም የቃል ኪዳን ዘመን የገለጠው በኖኅ ቃል ኪዳን ዘመን ብቻ የተደገመ አይደለም። በአብርሃም የቃል ኪዳን ዘመን የእግዚአብሔር መገለጦች ቀደም ሲል የተገለጠውን ብቻ አልደገሙትም። በሙሴ ቃል ኪዳን እና በዳዊት ቃል ኪዳን ጊዜም እንዲሁ ነበር። በአዲሱ ቃል ኪዳን ወቅት መለኮታዊ መገለጥ ከዳዊት ቃል ኪዳንም አልፏል።

ነገር ግን በእነዚህ ዘመናት መለኮታዊ መገለጦች እርስ በርሳቸው አይቃረኑም ነበር። በኋለኞቹ ወቅቶች የነበሩ ራእዮች በቀደሙት ወቅቶች ላይ የተካተቱና የተገነቡ ናቸው። በተለያዩ ጊዜያት መካከል ያለው ልዩነት ብስለት ወይም ኦርጋኒክ እድገትን ይወክላል፡፡ የብሉይ ኪዳን እምነት ዘር ወደ ቡቃያ፣ ከዚያም ወደ ትንሽ ዛፍ፣ ከዚያም ወደ ብስለት ዛፍ እንደሚያድግ ነው። በብሉይ ኪዳን ታሪክ ውስጥ እነዚህን እድገቶች መግለጽ "ዲያክሮኒክ ፈለግ" የምንለው ሂደት ነው። ምን ማለታችንን እንደሆነ በምሳሌ ለማስረዳት አምላክ ከአብርሃም ጋር የገባው ቃል ኪዳን አጽንዖት የሰጠውን አንድ ገጽታ እንመልከት። እግዚአብሔር ለአብርሃም የከነዓንን ምድር ለመስጠት የገባውን ቃል እንመለከታለን። በዘፍጥረት 15፡18 ላይ እነዚህን ቃላት እናነባለን።

> በዚያ ቀን እግዚአብሔር ለአብራም እንዲህ ብሎ ቃል ኪዳን አደረገ። ከግብፅ ወንዝ ጀምሮ እስከ ትልቁ ወንዝ እስከ ኤፍራጥስ ወንዝ ድረስ ይህችን ምድር ለዘርህ ሰጥቼአለሁ፤ (ዘፍጥረት 15:18).

ይህ ክፍል እንደሚያመለክተው፣ እግዚአብሔር ለአብርሃም የከነዓንን ምድር ለዘሩ ቃል ገባለት። ይህ ክስተት በአባቶች ዘመን ለታየው ማንኛውም በደንብ ለተፈጠረ ተመሳሳይ ወቅታዊ እይታ ማዕከላዊ ነው።

ነገር ግን ይህ ከእግዚአብሔር ለአብርሃም የተሰጠውን የተስፋ ቃል በብሉይ ኪዳን ታሪክ ውስጥ ያለውን ጠቀሜታ ለመረዳት፣ ሌሎች የጊዜ ወቅቶችንም መመርመር አለብን። "ለከነዓን ምድር የተስፋ ቃል መነሻ የሆኑት የትኞቹ ቀደምት ነገሮች ናቸው?" ብለን መጠየቅ አለብን። "ከዚያ በኋላ ያሉ ክስተቶች የዚህን የተስፋ ቃል አስፈላጊነት ለመግለጥ የሚያገለግሉት እንዴት ነው?" በመጀመሪያ የመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክ የመጀመሪያ ጊዜ የሆነውን፣ የመጀመሪያውን ታሪክ፣ በአዳምና በኖኅ የእግዚአብሔር ቃል ኪዳኖች ውስጥ ያለውን ተመልከት። በሌላ ትምህርት እንደተመለከትነው፣ በአዳም ጊዜ፣ እግዚአብሔር በመጀመሪያ የሰው ልጆችን እንደ ንጉሣዊ ካህናት አድርጎ በመመሥረት ምድርን ሁሉ እንዲገዙ አዟል። በዘፍጥረት 1፡28 ላይ እንደምናነበው፡

> እግዚአብሔርም ባረካቸው፥ እንዲህም አላቸው። ብዙ፥ ተባዙ፥ ምድርንም ሙሉአት፥ ግዙአትም፤ የባሕርን ዓሦችና የሰማይን ወፎች በምድር ላይ የሚንቀሳቀሱትንም ሁሉ ግዙአቸው። (ዘፍጥረት 1:28).

በዚህ ጊዜ የሰው ልጅ ኃጢአት አልሠራም ነበር፣ በምድር ላይ ያለው አገዛዝ በአንጻራዊነት ቀላል ይሆን ነበር። ነገር ግን ኃጢአት የሰውን ልጅ ጥረት አስቸጋሪ እና ህመም ያለበት በማድረግ የአገዛዙን ሂደት አወሳሰበ። በዘፍጥረት 3፡17-19 እግዚአብሔር ራሱ ለአዳም እንደተናገረው፡

> አዳምንም አለው። የሚስትህን ቃል ሰምተሃልና፥ ከእርሱ እንዳትበላ ካዘዝሁህ ዛፍም በልተሃልና ምድር ከአንተ የተነሣ የተረገመች ትሁን፤ በሕይወት ዘመንህም ሁሉ በድካም ከእርስዋ ትበላለህ፤ እሾህንና አሜከላን ታበቅልብሃለች፤ የምድርንም ቡቃያ ትበላለህ። ወደ ወጣህበት መሬት እስክትመለስ ድረስ በፊትህ ወዝ እንጀራን ትበላለህ፤ አፈር ነህና፥ ወደ አፈርም ትመለሳለህና። (ዘፍጥረት 3:17-19).

በኃጢአት ከወደቀ በኋላም ቢሆን እግዚአብሔር የሰው ልጆች በምድር ላይ ለመግዛት መጠራታቸውን እንዲቀጥሉ ይጠብቅ ነበር። የሰው ልጅ ክፋት ከበረታ በኋላ እግዚአብሔር በኖኅ ዘመን ዓለምን ካጠፋ በኋላ፣ እግዚአብሔር መንግሥቱን እስከ ምድር ዳርቻ ለማዳረስ ትእዛዙን ጠብቋል። በዘፍጥረት 9፡1 ላይ እግዚአብሔር ለኖህ እንዳዘዘው፤ ወዲያው ከጥፋት ውሃ በኋላ፡

> እግዚአብሔርም ኖኅንና ልጆቹን ባረካቸው እንዲህም አላቸው። ብዙ ተባዙ፥ ምድርንም ሙሉአት። (ዘፍጥረት 9:1).

ይህንን ዳራ ማወቃችን እግዚአብሔር ለአብርሃም የገባው የተስፋ ቃል የሰው ልጅ የመግዛት ጥሪን ለማስፈጸም አንድ እርምጃ መሆኑን እንድንረዳ ይረዳናል። በጥንት ዘመን፣ በከንቱ እና በኃጢአት በተሞላ ዓለም ውስጥ በመግዛት መንግሥቱን በምድር ላይ ለመገንባት እግዚአብሔር አምሳሉን ጠርቶ ነበር። እግዚአብሔር አብርሃምን እና ዘሮቹን የተስፋይቱን የከነዓን ምድር እንዲወርሱ በጠራ ጊዜ ይህ አገዛዝ የበለጠ ይገለጻል። አሁን፣ ይህ በአባቶች ዘመን

የነበረው የአፈጻጸም እርምጃ በራሱ ፍጻሜ አልነበረም። ለአባቶች የተሰጠው የመሬት ተስፋ ወደፊትም የበለጠ ፍጻሜውን ለማግኘት አንድ እርምጃ ነበር። በዘፍጥረት 22፡18 እግዚአብሔር ለአብርሃም ተስፋ እንደሰጠው፡-

> የምድር አሕዛብ ሁሉም በዘርህ ይባረካሉ፥ ቃሌን ሰምተሃልና። (ዘፍጥረት 22፡18).

ይህ ጥቅስ እግዚአብሔር የተስፋይቱን ምድር ለአብርሃምና ለዘሩ እንደ ሰጠ ያስታውሰናል። ሁሉንም የምድር ቤተሰቦች ወደ ቤዛነት በረከቶች እና እግዚአብሄርን ወደሚያከብር የሚመሩበት የመጀመሪያ ነጥብ ነበር - ልክ እግዚአብሔር በመጀመሪያ ለሰው ልጆች እንደ ሰጠ ማለት ነው።

በዚህ ምክንያት፣ የኛ ዲያክሮናዊ የሰው ልጅ የበላይነት ወደ እግዚአብሔር በሙሴ የቃል ኪዳን ዘመን ወደፊት መሄድ አለበት። በዚህ ወቅት፣ እግዚአብሔር እስራኤልን በተስፋይቱ ምድር የብሔሩ የትውልድ አገር አድርጎ አቋቁሞ፣ ለቀደሙት አባቶች የገባውን ቃል ኪዳን በማስፋፋት በኢያሱ ድል አድራጊነት ለእስራኤል ሰጥቷቸዋል። ኢያሱ 1፡6 ላይ እግዚአብሔር ኢያሱን እንዳለው፡

> ለአባቶቻቸው። እሰጣችኋለሁ ብዬ የማልሁላቸውን ምድር ለዚህ ሕዝብ ታወርሳለህና ጽና፥ አይዞህ። (ኢያሱ 1፡6).

የመጀመሪያው የሰው ልጅ እንዲገዛ የተደረገው ጥሪ እና እግዚአብሔር ለአብርሃም የሰጠው የመሬት ተስፋ፣ እስራኤላውያን የተስፋይቱን ምድር ሲወርሱ ወደ ተሻለ ዕድገት ደረሰ።

እስራኤላውያን በስደትና በወረራ ጊዜ ምድሪቱን የያዙት የመጀመሪያ ይዞታ በዳዊት የቃል ኪዳን ዘመንም ፍጻሜውን አግኝቷል። ይህ ጊዜ እስራኤል በጠላቶች ላይ ምድሯን አስጠብቆ ታላቅ ግዛት የሆነችበት ጊዜ ነበር። በዳዊት ቤት የተሰጠው የመሬት ደኅንነት የምድሪቱን የመጀመሪያ ወረራ ለማጠናከር እና ለማስፋት ተጨማሪ እርምጃ ነበር። ይሁን እንጂ በዚህ ወቅት መጀመሪያ ላይ የነበሩት የንጉሡ ነገሥቱ እውነታዎች ወደፊት አንድ ቀን እንደሚጠብቁ ጠብቀው ነበር፤ ይህም የዳዊት ቤት የጽድቅ አገዛዝ መላዋን ምድር የሚገዛበት ቀን ነው። ይህ በዳዊት ቤት የነበረው ተስፋ በመዝሙር 72፡8-17 ውስጥ ተገልጿል፡

> ከባሕር እስከ ባሕር ድረስ፥ ከወንዝም እስከ ምድር ዳርቻ ድረስ ይገዛል።! … ነገሥታት ሁሉ ይሰግዱለታል። አሕዛብም ሁሉ ይገዙለታል።! … ስሙ ለዘላለም ቡሩክ ይሆናል፥ ከፀሐይም አስቀድሞ ስሙ ይኖራል፤ የምድር አሕዛብ ሁሉ በእርሱ ይባረካሉም አሕዛብ ሁሉ ያመሰግኑታል። ! (መዝሙር 72፡8-17).

በዳዊት የቃል ኪዳን ዘመን የነበረው ተስፋ የዳዊት ቤት ለጌታ ታማኝ መሆኑን እና መንግስቱ እንዲስፋፋ እና የምእመናንን መቤዠትና ግዛት እንደሚያመጣ ነበር።

በሚያሳዝን ሁኔታ፣ ይህ በዳዊት ቤት የነበረው ታላቅ ተስፋ በስደት ጊዜ እና ባልተሳካ በተሃድሶ ተጨናገፈ፡፡ ዘመኑ የተጨማሪ ፍጻሜ ከመሆን ይልቅ የውድቀት ጊዜ ነበር። ይህ ወቅት የአምላክ ሕዝቦች በምድር ላይ ላሳዩት አገዛዝ አስከፊ ውድቀት ሆነ። የእግዚአብሔር ፍርድ በሕዝቡ ላይ መጣ፣ እናም ሰሜኑንም ሆነ ደቡቡን መንግሥታት ከምድራቸው አውጥቶ በግዞት ሰደደ።

ከዚህም በላይ እግዚአብሔር በምሕረቱ ብዙ እስራኤላውያንን ወደ ምድሪቱ መለሰ። የዳዊትን ዘር ዘሩባቤልን የሕዝቡን ገዥ አስነስቶ በምድር አሕዛብ ላይ ታላቅ ድልን ሰጠው። በሐጌ 2፡7-9 እንደሚለው፡

> አሕዛብን ሁሉ አናውጣለሁ፥ በአሕዛብ ሁሉ የተመረጠውም ዕቃ ይመጣል፤ ይህንም ቤት በክብር እሞላዋለሁ፥ ይላል የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር። ብሩ የእኔ ነው፥ ወርቁም የእኔ ነው፥ ይላል የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር። ከፊተኛው ይልቅ የዚህ የሁለተኛው ቤት ክብር ይበልጣል፥ ይላል የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር፤ በዚህም ስፍራ ሰላምን እሰጣለሁ፥ ይላል የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር። (ሐጌ 2፡7-9).

እስራኤል ታማኝ ብትሆን ኖሮ፣ በዳዊት ቤት አገዛዝ የተገኘው የቤዛነት በረከት በአለም ሁሉ መስፋፋት ይችል ነበረ። ነገር ግን ወደ ምድሪቱ የተመለሱት እስራኤላውያን ደጋግመው በእግዚአብሔር ላይ ስላመፁ የበረከት እና የማስፋፊያ ስጦታው ፈጽሞ ሊፈጸም አልቻለም። እንደውም ተሃድሶው አሳዛኝ ውድቀት ነበር።

በዚህ ነጥብ ላይ ነው ክርስቲያን የመጽሐፍ ቅዱስ ሥነ-መለኮት ሊቃውንት ወደ መጽሐፍ ቅዱሳዊ ታሪክ የመጨረሻ ደረጃ - በአዲስ ኪዳን ውስጥ ያለው የታሪክ ከፍታ የሚመለሰው፡፡ አዲስ ኪዳን ለአማኞች እግዚአብሔር በግዞት ውስጥ የነበሩትን ውድቀቶች እና ያልተሳካ ተሃድሶ ለመቀልበስ እና የተቤዠውን የሰው ልጅ በምድር ላይ ያለውን የበላይነት ለማምጣት በክርስቶስ እንደሰራ ያረጋግጣል። ኢየሱስ የመጣው የምርኮውን እርግማን ለመቀልበስ፣ ከኃጢአት ነፃ ለማውጣትና ለመቤዠት ነው፤ እርሱን የሚከተሉ ከእርሱ ጋር ምድርን ይገዙ ዘንድ ነው። ኢየሱስ ራሱ በራዕይ 2፡26 እንደተናገረው፡

.

ነገር ግን ይህ አለህ፤ እኔ ደግሞ የምጠላውን የኒቆላውያንን ሥራ ጠልተሃልና። (ራእይ 2:26).

ወደ ኋላ ተመልሰን በቤተ ክርስቲያን ታሪክ እና በታሪክ ውስጥ እግዚአብሔር እንዴት እንደሚሰራ፣ እግዚአብሔር አብርሃምን በመረጠው ጊዜ እንኳን - 2000 ዓ.ዓ. - እግዚአብሔር አስቀድሞ ለዓለም በረከትን እንዳሰበ መረዳት አለብን። እግዚአብሔር, አንድ ሰው ሲመርጥ፣ መላውን ዓለም ይባርካል፡፡ ስለዚህ፣ ያንን ያደረገው ከአብርሃም ጋር በመስራት፣ ከአብርሃም ጋር ግንኙነት በመፍጠር እና እርሱን በመመሥረት፣ ጻጋን ሙሉ በሙሉ የማይገባን መቀበል ምን እንደሆነ በማሳየት እና ከዚያም በእርሱ በኩል በቤተሰቡ በኩል በቃል ኪዳን ግንኙነት ውስጥ ለመስራት… ክርስቶስ ሲመጣ - ይህ ለአይሁዶች ብቻ ሳይሆን፣ ይህም ለአብርሃም እና ለልጆቹ እና ለልጆቹ ብቻ ሳይሆን ነገር ግን ይህ የምድር ሁሉ አምላክ እንደሆነ- ከሰዎች ጋር ግንኙነት የሚያደርገው በዚህ ዐይነት መልኩ እንደሆነ ምድር ሁሉ እንዲረዳው ። ኢየሱስም በመጣ ጊዜ እነዚያን ተስፋዎች ተስፋዎች ፈፅሟል፣ እናም አዲስ ኪዳን አብርሃምም ያን ቀን ይጠብቀው ነበር ይላል፣ እናም እርሱ ከሙታን በሚነሳበ ጊዜ በመላው ምድር ያሉ አማኞችም ከእርሱ ጋር ይነሳሉ፡፡

— ዶክተር ክሌይ ኳርተርማን

ይህ አጭር ምሳሌ ዲያክሮናዊ የመጽሐፍ ቅዱስ የታሪክ መዛግብት ስለ ብሉይ ኪዳን ግንዛቤን ከሚሰጡን በርካታ መንገዶች አንዱን ብቻ ያሳያል። የብሉይ ኪዳንን ታሪክ ዘገባ መመልከት የብሉይ ኪዳንን ቀኖና አስፈላጊነት ለመለየት ጠቃሚ መንገድ ነው።

የብሉይ ኪዳን ቀኖና እንደ መስታወትና እንደ መስኮት ስንመለከት የንጉሣችንን ቃል እንዴት መቀበል እንደምንችል አጠቃላይ አሳቦችን አስቀምጠናል፤ አሁን ትኩረታችንን የብሉይ ኪዳንን ቀኖና እንደ ሥዕል - እንደ የሥነ ጽሑፍ ስብስብ እንመልከት።

ቪዲዮዎችን፣ የትምህርት መመሪያዎችና ሌሎች ግብዓቶችን ለማግኘት Thirdmill at thirdmill.org. ይመልከቱ

ቀኖና እንደ ሥዕል

“በሥነ ጽሑፍ ትንተና” ብሉይ ኪዳንን እንደ ሥዕል ወይም የሥነ ጽሑፍ ሥራዎች ስብስብ እናያለን።

ብሉይ ኪዳንን የሚያውቁ እያንዳንዱ ሰው እንደ ጭብጦች ወይም ርዕሶች ዝርዝር ወደ እኛ እንደማይመጣ ያውቃል። የታሪክ ክስተቶችም ቀጥተኛ ዘገባ አይደለም። እንግዲህ በዚህ ትምህርት ውስጥ አስቀድመን እንደተናገርነው፣ ብሉይ ኪዳን በሁሉም አይነት ጭብጦች ላይ ስልጣን ያለው ግንዛቤን ይሰጠናል፣ እና እውነተኛ የታሪክ መዝገቦችን ይሰጣል። ነገር ግን ከሁሉ አስቀድሞ፣ የብሉይ ኪዳን ቀኖና እንደ ተጻፈው የመጻሕፍት ቤተ መጻሕፍት፣ የጽሑፍ ሥራዎች ስብስብ ነው። እንደምንመለከተው፣ የጥንት እስራኤላውያን በተለየ መንገድ ለእግዚአብሔር የቃል ኪዳኖች ፖሊሲዎች በመገዛት የእግዚአብሔርን መንግሥት እንዲያሳድጉ የመጽሐፍ ቅዱስ ደራሲያን የእያንዳንዱን መጽሐፍ ቅዱሳዊ መጻሕፍት ይዘት እና መዋቅር ጽፈዋል። በዚህም ምክንያት፣ በዘመናት የነበሩት የእግዚአብሔር ታማኝ ሰዎች የብሉይ ኪዳን መጻሕፍትን ትርጉም እንደ ሥዕላዊ መግለጫ በመቅረብ ብዙ ግንዛቤዎችን አግኝተዋል።

በብዙ መልኩ ወደ ብሉይ ኪዳን ቀኖና መቅረብ ወደ ጥበብ ሙዚየም የመሄድ ያህል ነው። ወደ ሙዚየም ወይም የጥበብ ማሳያ ቦታ ሄደው የሚያውቁ ከሆነ፣ የአርቲስቶችን የብርሃን፣ የቀለም፣ የመስመር፣ የቅርጽ አጠቃቀም የመሳሰሉ ነገሮችን ሲጠቁሙ አንድ ባለሙያ ወይም ተመልካች አስተያየት ሲሰጥ መስማት የተለመደ እንደሆነ እናውቃለን። እነዚህ ጥበባዊ አካላት አርቲስቱ “ሊናገር” የሞከረውን እንዴት እንደሚገልጹ ብዙ ጊዜ ይናገራሉ። የአርቲስቱ ዓላማ ሃይማኖታዊ ነበር? ፖለቲካዊ ነበር? አርቲስቱ አንዳንድ ልዩ ነገሮችን ያሞግሳል ወይ? አንዳንድ ክፋትን ወይም ኢፍትሃዊነትን ያጋልጣል ወይ? ዝርዝሩ ይቀጥላል፡፡

ለእነዚህ አይነት ጥያቄዎች መልስ ለመስጠት የጥበብ ተቺዎች ብዙውን ጊዜ በስዕሎቹ ሸራዎች ላይ ከሚታየው የበለጠ ግምት ውስጥ ያስገባሉ። “አርቲስቶቹ እነማን ነበሩ?” ብለው ይጠይቃሉ። "የአርቲስቶቹ ተሞክሮ በሥነ ጥበባቸው ላይ ተጽዕኖ ያሳደረው እንዴት ነው?" እንዲሁም “ጥበብ የተፈጠረው ለማን ነው?” ብለው ይጠይቃሉ። "አርቲስቶቹ በሌሎች እምነት፣ ድርጊት እና ስሜት ላይ ተጽዕኖ ለማድረግ እንዴት ነው ጥበባቸውን የነደፉት?"

በተመሳሳይ መልኩ፣ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍትን እንደ ሥዕል መመልከት እንችላለን። እኛ በብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ገፆች ላይ ያለውን ግምት ውስጥ ከማስገባትም ባለፈ የብሉይ ኪዳን ደራሲያን ሕይወት እና ለመጀመሪያዎቹ ተደራሲያን ፍላጎት ላይ የነበራቸው ትኩረት ላይ እናተኩራለን። ይህንን ስልት “ሥነ-ጽሑፋዊ ትንተና” ያልንበት ምክንያት መጽሐፍ ቅዱሳዊ ጸሐፊዎች መጽሐፎቻቸውን ለመጀመሪያ ጊዜ የጻፉለትን የእግዚአብሔርን ሕዝብ እምነት፣ ድርጊት እና ስሜት ላይ ተጽዕኖ እንዲያሳድሩ በመሆኑ ነው።

የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት በሥነ-ጽሑፋዊ ትንታኔ እንዴት እንደ ሥዕል ሊያዙ እንደሚችሉ ለመዳሰስ፣ ከዚህ በፊት የወሰድነውን ዓይነት አካሄድ እንከተላለን። በመጀመሪያ፣ በዚህ መንገድ ወደ ብሉይ ኪዳን ለመቅረብ መሠረት ወይም ማረጋገጫ እንነጋገራለን። ሁለተኛ የዚህን ስልት ትኩረት እንመለከታለን። በመጀመሪያ ለሥነ-ጽሑፋዊ ትንተና መሠረቱን እንመልከት፡፡

መሠረት

ለሥነ-ጽሑፋዊ ትንተና መሠረቱን የምናይበት ብዙ መንገዶች አሉ፣ ነገር ግን ለዓላማችን ራሳችንን እንደገና በሁለት ምክንያቶች እንገድባለን፡ በመጀመሪያ የቅዱሳት መጻሕፍት ባሕርይ፣ እና ሁለተኛ የመጽሐፍ ቅዱሳዊ ደራሲዎች እና ባለሥልጣን ገፀ-ባሕሪያት ምሳሌዎች ብቻ እንመለከታለን። አስቀድመን የብሉይ ኪዳን ባህሪ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍትን እንደ ጽሑፋዊ ሥዕላዊ መግለጫዎች መመልከkት ያለውን ጥቅም እንዴት እንደሚገልጽ እንመልከት።

የቅዱሳት መጻሕፍት ባሕሪ

ሥነ-ጽሑፋዊ ትንተና ቢያንስ በሦስት ግልጽ በሆኑ የብሉይ ኪዳን ቀኖና ባህሪያት ላይ የተመሠረተ ነው። በመጀመሪያ, ቀኖና ወደ እኛ በመጻሕፍት ወይም በስነ-ጽሑፍ ክፍሎች ወደ እኛ የመጣ ነው፡፡ ብሉይ ኪዳን በ1000 ዓመታት ጊዜ ውስጥ የጥንቷ እስራኤልን ፍላጎት ለማሟላት የተጻፉ በአንጻራዊ ነጻ የሆኑ ጥቅልሎች ወይም መጻሕፍት ስብስብ ነው። በዘመናዊው መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ያለውን የይዘት ሰንጠረዥ በፍጥነት ስንመለከት 39 መጻሕፍትን እንደያዘ ያሳያል። አብዛኞቹ የመጽሐፍ ቅዱስ ተማሪዎች የብሉይ ኪዳን መጻሕፍትን ባሕላዊ ዝርዝር ጠንቅቀው ያውቃሉ፣ ነገር ግን ስለ እነዚህ ሥነ-ጽሑፋዊ ክፍሎች በርካታ ገጽታዎችን መጥቀስ አለብን።

ሲጀመር፣ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት መጠሪያዎች የመጀመሪያ ስላልሆኑ ብዙ ትኩረተ መስጠት የለብንም:: አንዳንድ ስሞች (ርዕሶች) ከጥንታዊ የአይሁድ ወጎች፣ አንዳንዶቹ ከሴፕቱጀንት - የብሉይ ኪዳን ጥንታዊ የግሪክ ትርጉም - እና አንዳንድ ስሞች ደግሞ በቅርብ ዘመን ከነበሩ የክርስትና ወጎች የተገኙ ናቸው።

1እና 2ሳሙኤል1 እና 2 ነገሥት እና 1 እና 2 ዜና መዋዕል በመጀመሪያ ሦስት መጻሕፍት ብቻ እንደነበሩ መጥቀስ አለብን፡ ሳሙኤል፣ ነገሥት እና ዜና መዋዕል። በተመሳሳይም ብዙ ተርጓሚዎች ዕዝራ እና ነህምያ በመጀመሪያ አንድ መጽሐፍ እንደነበሩ ተከራክረዋል። ብሉይ ኪዳንን ለሥነ ጽሑፍ ትንተና ስናነብ የቀኖናውን አሃዶች በመጀመሪያ እንደተሰጡት ለማየት እንፈልጋለን።

ስለ ብሉይ ኪዳን ቀኖና ስናስብ፣ በመጽሐፎቹ ቅደም ተከተል ወይም ዝግጅት ላይ ከመጠን በላይ አለመመካትም አስፈላጊ ነው። በታሪክ ውስጥ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ቅደም ተከተል የተለያየ ነው።

በመጀመሪያው መቶ ዘመን ጆሴፈስ በነበረበት ጊዜ፣ የአይሁድ ማህበረሰቦች ብሉይ ኪዳንን በሦስት ዋና ዋና ክፍሎች ከፍለውታል፡ ሕግ፣ ወይም ቶራ (תּוֹרָה) በዕብራይስጥ፣ ነቢያት፣ ወይም ናቢኢም (נְבִאִים) በዕብራይስጥ; እና ጽሑፎቹ፣ ወይም Ketuvim כְּתוּבִים)) በዕብራይስጥ። ለዚህም ነው ለብዙ መቶ ዘመናት የአይሁድ ማህበረሰቦች የዕብራይስጥ መጽሐፍ ቅዱስን ታናክ - "ቲ" ለሙሴ ህግ ወይም ፔንታቱክ፣ "ኤን" ለነቢያት እና "ኬ" ለጽሑፍ ጽሑፎች የሚጠቀሙት፡፡ አዲስ ኪዳን ይህንን ትውፊት በራሱ መንገድ ያንጸባርቃል፣ አንዳንድ ጊዜ መላውን ብሉይ ኪዳን እንደ “ህግ እና ነቢያት” ወይም እንደ “ሕግ፣ ነቢያትና መዝሙራት” - በጽሑፍ ውስጥ የመጀመሪያው መጽሐፍ በማለት ይጠቅሳል።

በጥቅሉ ግን፣ የክርስቶስ ቤተ ክርስቲያን በሴፕቱጀንት፣ በግሪክ ብሉይ ኪዳን መሠረት የብሉይ ኪዳን መጻሕፍትን ይዛለች። የታሪክን ቅደም ተከተል ከመከተል ይልቅ ብዙውን ጊዜ ስለ ሕጉ እንናገራለን - ወይም ፔንታቱ፤ የታሪክ መጻሕፍት - ኢያሱ እስከ አስቴር; የግጥም መጻሕፍት - ኢዮብ እስከ መዝሙረ ዳዊት; እና ነቢያት - ኢሳይያስ እስከ ሚልክያስ፡፡

እነዚህ በብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ቅደም ተከተል ውስጥ ያሉ ልዩነቶች ለብሉይ ኪዳን ሥነ-ጽሑፋዊ አቀራረቦች በጣም አስፈላጊ የሆነ ነገር ያሳያሉ። የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት በመጀመሪያ በአንጻራዊነት ራሳቸውን የቻሉ

የሥነ ጽሑፍ ሥራዎች ነበሩ። ስለዚህ ወደ ብሉይ ኪዳን ቀኖና እንደ ሥዕል ስንቀርብ፣ በመጀመሪያ ደረጃ፣ እያንዳንዱን መጽሐፍ እንደ አንድ ክፍል በመረዳት ላይ ማተኮር አለብን። የዘፍጥረት መጽሐፍን እንደ የዘፍጥረት መጽሐፍ እንመለከታለን፤ የራሱ የተለየ ንድፍ እና ሥነ-መለኮታዊ ጉዳዮች አሉት፤ የዘፀአት መጽሐፍ እንደ ዘፀአት መጽሐፍ እና ወዘተ እንመለከታለን፡፡

> *በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ያለው መሠረታዊ ሥነ-ጽሑፋዊ ክፍል በአብዛኛው - እንደ መዝሙረ ዳዊት ወይም መዝሙረ ዳዊት ያሉ አንዳንድ ልዩ ሁኔታዎችን ልታገኝ ትችላለህ - ግን በአብዛኛው የመጽሐፍ ቅዱስ መሠረታዊ ሥነ-ጽሑፋዊ ክፍል መጽሐፍ ቅዱሳዊ መጽሐፍ ነው። ጸሐፊዎች በመሠረቱ መጽሐፍትን ያቅዱ እና ይጽፋሉ፤ እና ያ ማለት እንግዲህ ያ አውድ ወዲያውኑ በቀደሙት እና በሚከተሏቸው ምንባቦች ላይ ብቻ የተገደበ አይደለም፣ ያ በጣም አስፈላጊ፣ በጣም አስፈላጊ ነው። ግን በእውነቱ ምንባቡ እንዴት እንደሚሰራ፣ የእርሱ አካል በሆነበት አጠቃላይ መጽሐፍ ውስጥ ምን ሚና እንደሚጫወት ልብ ማለት ያስፈልጋል።*
>
> — ዶር. ዴቪድ አር ባወር

የሁለተኛው የብሉይ ኪዳን ባህሪ የስነ-ጽሑፋዊ ትንተና አስፈላጊነትን የሚያሳየው የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት የተራቀቁ የስነ-ጽሑፋዊ ባህሪያትን መያዙ ነው። ከጋራ ልምድ፣ አንዳንድ ጽሑፎች ከሌሎቹ ይልቅ ለሥነ-ጽሑፋዊ ጥበባቸው የበለጠ ትኩረት እንደሚሹ ሁላችንም እናውቃለን። ለምሳሌ በግጥም ብልጭታ የተጻፈ የግዢ ዝርዝር ማግኘት እንግዳ ነገር ነው። ፈጣን ማስታወሻ ብዙውን ጊዜ እንደ የተራቀቀ ልብ ወለድ የተነደፈ አይደለም። ቀላል ጽሑፎችን ስንመለከት፣ ለሥነ-ጽሑፋዊ ባህሪያቸው ብዙ ትኩረት መስጠት አያስፈልገንም። ነገር ግን አንድ የተራቀቀ ልብ ወለድ ወይም ግጥም ስናነብ፤ ግንዛቤዎችን ለማግኘት ከፈለግን፣ ለጸሐፊው የስነ-ጽሑፍ ዘዴዎች ትኩረት መስጠት አለብን፡፡

የአርኪኦሎጂስቶች በመጽሐፍ ቅዱሳዊ ጊዜ ከሌሎች ባህሎች ብዙ አይነት የተጻፉ ቁሳቁሶችን አግኝተዋል፡፡ ብዙ የአጻጻፍ ውስብስብነት የማያሳዩ ደብዳቤዎች፣ ዝርዝሮች፣ ደረሰኞች እና የመሳሰሉት አሉን። ነገር ግን ከጥንታዊ ቅርብ ምስራቅ የተውጣጡ ድንቅ ውስብስብ የስነፅሁፍ ስራዎችም አሉን። በመጽሐፍ ቅዱሳዊው ዘመን የነበሩት ታላላቅ ባህሎች የተራቀቁ አፈ ታሪኮች፣ ውስብስብ የህግ ሰነዶች እና ውስብስብ የአምልኮ ሥርዓቶች ነበሯቸው። እነዚህ በከፍተኛ ጥንቃቄ የተነደፉ የሥነ ጽሑፍ ሥራዎች ነበሩ።

ያለ ጥርጥር የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ከጥንታዊው ዓለም ከምናውቃቸው እጅግ በጣም ሰፊ የሥነ ጽሑፍ ሥራዎች መካከል ናቸው። በአብዛኛዎቹ መመዘኛዎች፣ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ከጥንታዊው ዓለም ታላላቅ ባህሎች ከታላላቅ ሥነ-ጽሑፍ ጥበብ ጋር እኩል ናቸው ወይም ይበልጣሉ። እነዚህን የተራቀቀ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ጽሑፋዊ ባህሪያትን መረዳታችን የብሉይ ኪዳን ደራሲያን በተደራሲያኖቻቸው ሕይወት ላይ ተጽዕኖ ለማድረግ እንዴት እንደፈለጉ እንድንገነዘብ ያስችለናል።

ሦስተኛው የብሉይ ኪዳን ሥነ-ጽሑፋዊ ትንታኔን የምንከታተልበት ምክንያት በጽሑፋዊ ልዩነት ምክንያት ነው። የብሉይ ኪዳን ቀኖና በእያንዳንዱ ገጽ ላይ አንድ ዓይነት ጽሑፍ ያለው ጠፍጣፋ መሬት አይደለም። ይልቁንም፣ እንደ ተራራ፣ ወንዞች፣ ሀይቆች፣ ለም ሜዳዎች፣ በረሃዎች እና ውቅያኖሶች የተለያዩ መልክአ ምድራዊ አቀማመጥ አለው። በሌላ አነጋገር፣ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት የተለያዩ ዘውጎችን ወይም የሥነ ጽሑፍ ዓይነቶችን ይወክላሉ።

አንዳንድ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት እንደ ዘፍጥረት፣ ኢያሱ፣ መሳፍንት እና ሩት ያሉ ትረካዎች ናቸው። እነዚህ መጻሕፍት አጫጭር የዘር ሐረጎችን፣ ዝርዝሮችን፣ ግጥሞችን፣ እንዲሁም የአምልኮ እና የማኅበራዊ መመሪያዎችን ያካትታሉ። በብሉይ ኪዳን ውስጥ ያሉ ሌሎች መጻሕፍት እንደ መዝሙረ ዳዊት፣ ኢዮብ እና ብዙ ነቢያት ያሉ ቅኔዎች በብዛት ይገኛሉ። አሁንም ሌሎች መጻሕፍት እንደ መክብብ እና ሚልክያስ ያሉ ከፍተኛ ዘይቤ ያላቸው ንባብ ናቸው። ከዚህ ውጪ፣ ንግግሮች የዘዳግም መጽሐፍን ባሕርይ ያሳያሉ።

የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት በተለያዩ ዘውጎች እንደተጻፉ መገንዘብ ጠቃሚ ነው ምክንያቱም እያንዳንዱ ዘውግ አንባቢዎችን የሚነካበት የራሱ መንገድ ነበረው። ህግ እንደ ህግ መነበብ አለበት፤ ንግግሮች እንደ ንግግሮች፣ ታሪኮች እንደ ተረት፣ ግጥሞች እንደ ግጥም፣ ምሳሌዎች እንደ ምሳሌ፣ ራዕይ እንደ ራዕይ፣ ትንቢት እንደ ትንቢት መነበብ አለባቸው። የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት በመጀመሪያ እንዴት በእግዚአብሔር ሕዝብ ሕይወት ላይ ተጽዕኖ እንዲያሳድሩ እንደተዘጋጁ ለማወቅ፣ እያንዳንዱን የብሉይ ኪዳን መጽሐፍ የሚገልጹትን ዘውጎች ግምት ውስጥ ማስገባት አለብን። ይህ የቅዱሳት መጻሕፍት ባህርይ ራሱ የስነ-ጽሑፋዊ ትንታኔን አስፈላጊነት የሚገልጽበት ሌላው መንገድ ነው።

> *አንድ ሰው የሚያጠናውን የመጽሐፍ ቅዱስ ምንባብ ዘውግ መረዳት በጣም አስፈላጊ ነው ምክንያቱም በትክክል ለመተርጎም ይረዳናል፡፡ የጽሑፉን ጥሩ ጥያቄዎች እንድንጠይቅ ይረዳናል። ዘውጎች - በአብዛኛው ግጥም፣ ትረካ፣ የህግ ክፍሎች፤ እነዚህ ትልቅ ምድብ ዘውጎች - ምን መጠበቅ እንዳለብን ለመረዳት ይረዱናል፡፡ የጽሑፉን ጥያቄዎች እንድንጠይቅ ይረዳናል። ግጥማዊ ጽሑፍ ከሆነ ትረካ ከሆነ የተለየ ጥያቄዎችን እንጠይቃለን። ግጥም ብዙውን ጊዜ ታሪካዊ ክስተት እንዴት እንደመጣ በዝርዝር ለመግለጽ እየሞከረ አይደለም፡፡ እነርሱ ብዙውን ጊዜ የሚገልጹት በብዙ ምሳሌያዊ ቋንቋ ነው፤ ዘይቤዎችን ይጠቀማሉ፡፡ ስለዚህ እነዚህን የተለያዩ የዘውግ ዓይነቶች በተለያዩ መንገዶች ይተረጉማሉ።*
>
> — ዶር. ጂም ዮርዳኖስ

ከራሱ ከቅዱሳት መጻሕፍት ባህሪ በተጨማሪ፣ ስነ-ጽሑፋዊ ትንታኔም እንዲሁ በመጽሐፍ ቅዱሳዊ ምሳሌዎች፣ የመጽሐፍ ቅዱስ ደራሲያን ምሳሌዎች እና የብሉይ ኪዳንን ቀኖናዎች በዚህ መንገድ ያስተናገዱ ባለ ዋና ዋና ገጸ-ባህሪያት ላይ የተመሠረተ ነው።

መጽሐፍ ቅዱሳዊ ምሳሌዎች

መጽሐፍ ቅዱሳዊ ጸሐፊዎች እና ገፀ-ባሕርያት ወደ ብሉይ ኪዳን በቀረቡ ቁጥር ከጸሐፊው ዓላማ አንፃር ለተደራሲያኑ፣ አንድ ዓይነት ሥነ-ጽሑፋዊ ትንታኔን ይጠቀሙ ነበር። ለምሳሌ፣ ኢየሱስ በዘዳግም 24፡1 ላይ ሙሴ ስለ ፍች የጻፈውን ሲናገር በጽሑፋዊ ትንተና ላይ አተኩሯል። በማርቆስ 10፡4 ላይ አንዳንድ ፈሪሳውያን ኢየሱስ ስለ ፍች ያለውን አመለካከት በሚከተሉት ቃላት ተቃውመዋል፡

> እነርሱም። ሙሴስ የፍችዋን ጽሕፈት ጽፎ እንዲፈታት ፈቀደ አሉ። (ማርቆስ 10:4).

በኢየሱስ ዘመን አንዳንድ ፈሪሳውያን ዘዳግም 24:1ን አንድ ወንድ ሴትን የፍች የምስክር ወረቀት እስከሰጣት ድረስ በማንኛውም ምክንያት ሊፈታት እንደሚችል ያስተምር ብለው ተርጉመውት ነበር። ነገር ግን ኢየሱስ ይህንን የሐሰት ትርጓሜ ከሙሴ ዓላማ እና ከአድማጮቹ ሁኔታ አንጻር በማንበብ አስተካክሏል። በማርቆስ 10፡5 ላይ ኢየሱስ እንዲህ አለ።

> ኢየሱስም መልሶ እንዲህ አላቸው። ስለ ልባችሁ ጥንካሬ ይህችን ትእዛዝ ጻፈላችሁ። (ማርቆስ 10:5).

ኢየሱስ ሙሴ ፍችን የፈቀደው ለእስራኤላውያን የደነደነ ልብ ለመስማማት እንደሆነ ጠቁሟል።

እዚህ ላሉ አላማዎቻችን፣ ኢየሱስ የዘዳግም 24ን ጽሑፍ ከታሪካዊ መቼቱ ለማንሳት ፈቃደኛ አለመሆኑን መገንዘብ ጠቃሚ ነው። አንቀጹን ስለ ሙሴ ከሚያውቀው ነገር አንፃር እንደ ደራሲ እና የጥንቶቹ እስራኤላውያን አድማጮቹ አድርጎ ተመልክቷል። ፈሪሳውያን ሙሴ ለደነደነ አድማጮቹ ያለውን ሐሳብ ሳይገልጹ ቀሩ። ይሁን እንጂ

ኢየሱስ የእነዚህን ነገሮች አስፈላጊነት ስለሚያውቅ የሙሴ ሕግ ለኃጢአተኛነታቸው መስማማቱን እንጂ ፍች ጥሩ አለመሆኑን ደምድሟል።

ሌላው የስነ-ጽሑፋዊ ትንተና ምሳሌ በገላትያ 4:22-24 ላይ ይገኛል። ጳውሎስ ስለ ብሉይ ኪዳን የአብርሃም ሚስት ሣራ እና ልጇ ይስሐቅ እና የሳራ አገልጋይ አጋር እና ልጇ እስማኤል የጻፈውን አድምጡ፡

> አንዱ ከባሪያይቱ አንዱም ከጨዋይቱ የሆኑ ሁለት ልጆች ለአብርሃም እንደ ነበሩት ተጽፎአልና። ነገር ግን የባሪያይቱ ልጅ እንደ ሥጋ ተወልዶአል፥ የጨዋይቱ ግን በተስፋው ቃል ተወልዶአል። ይህም ነገር ምሳሌ ነው፤ እነዚህ ሴቶች እንደ ሁለቱ ኪዳኖች ናቸውና። ከደብረ ሲና የሆነችው አንዲቱ ለባርነት ልጆችን ትወልዳለች፥ እርስዋም አጋር ናት። (ገላትያ 4:22-24).

በቁጥር 24 ላይ፣ አብርሃም ከሣራና ከይስሐቅ እንዲሁም ከአጋር እና ከእስማኤል ጋር ያደረገውን ግንኙነት በዘፍጥረት ዘገባው ላይ "በምሳሌያዊ መንገድ ሊተረጎም ይችላል" ምክንያቱም "ሁለት ቃል ኪዳኖችን" እንደሚወክሉ ጳውሎስ ተናግሯል። በሌላ አነጋገር፣ አብርሃም ከሣራና ከአጋር ጋር ያደረገውን ግንኙነት የሚገልጸው ዘገባ ለተወሰነ ዓላማ የተጻፈው በዘፍጥረት ለነበሩት እስራኤላውያን ተደራሲያን እንደሆነ ጳውሎስ ተረድቷል።

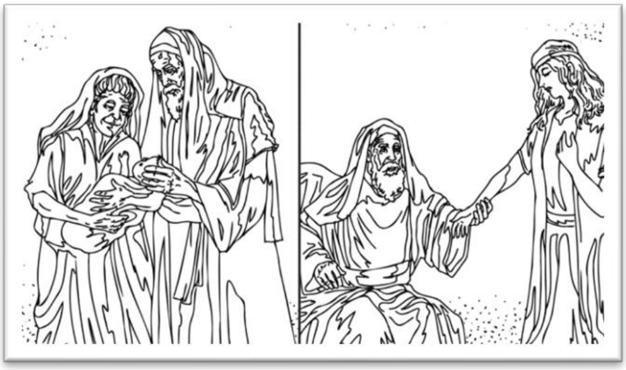

አብርሃም ከሳራ ጋር ለእግዚአብሔር ታማኝ ነበር ግን ከአጋር ጋር ለእግዚአብሔር ታማኝ አልነበረም።

የዘፍጥረት ዘገባ በግልጽ እንደሚያሳየው አብርሃም ከእግዚአብሔር ጋር የሚገናኝበት የሁለት መንገዶች ምርጫ ገጥሞት ነበር፡ በአንድ በኩል የሳራና የይስሐቅ መንገድ፣ በሌላ በኩል የአጋር እና የእስማኤል መንገድ። በአንድ በኩል፣ አብርሃም በሣራ በኩል ስለ ልጅነት የገባውን ቃል ለመፈጸም በእግዚአብሔር ሲታመን ለእግዚአብሔር ታማኝ ነበር። ይህ በእግዚአብሔር እና በተስፋው ላይ የመታመን መንገድ አስቸጋሪ ነበር፣ ነገር ግን ወደ እግዚአብሔር የበረከት መንገድ ነበር። በሌላ በኩል ግን አብርሃም በግብፃዊቷ ባሪያ በአጋር በኩል ልጅ ለመውለድ ባደረገው ጥረት ሲታመን ለአምላክ ታማኝ አልነበረም። ይህ በራሱ ጥረት የመታመን መንገድ በአብርሃም ላይ የእግዚአብሔር ፍርድ አስከትሏል።

ሙሴ ስለ አብርሃም ሕይወት እንደጻፈው፣ አብርሃም ለእስራኤላውያን ተደራሲያን የመረጠው ምርጫ ምን ያህል ትልቅ ትርጉም እንዳለው ጠንቅቆ ያውቃል። እስራኤላውያን አንባቢዎቹ በራሳቸው ዘመን ከሁለት የሕይወት መንገዶች ጋር እንዲገናኙ በዘፍጥረት ውስጥ እነዚህን ታሪኮች ተናግሯል።

በአንድ በኩል፣ ሙሴ የተስፋይቱን ምድር የሚወርሱት ብዙ ዘሮች የገባውን ቃል ለመፈጸም በእግዚአብሔር እንዲታመኑ የመጀመሪያዎቹ ተደራሲያኑን ለመጥራት ስለ ሣራና አጋር ጽፏል። በእግዚአብሔር እና በተስፋው መታመን ከባድ ነበር፤ ነገር ግን የበረከት መንገድ ነበር። በሌላ በኩል፣ ሙሴ እስራኤላውያንን ግብፅን በመናፈቅ በሰው ጥረት ላይ እንዳይታመኑ ጠራቸው፣ ልክ አብርሃም ወደ ግብፃዊቷ ባሪያ ወደ አጋር እንደተመለሰ ወደ ኋላ መመለስ የእግዚአብሔርን ፍርድ በእስራኤል ላይ ያስከትላል።

በሙሴ የመጀመሪያ ዓላማ ላይ ይህን አጽንዖት ተከትሎ፣ ጳውሎስ እነዚህን ታሪኮች በገላትያ ላሉ አብያተ ክርስቲያናት ተጠቅሞባቸዋል። የገላትያ ሰዎች ከጳውሎስ እውነተኛ ወንጌል እና ከኢየሩሳሌም ተወካዮች ወደ ቤተክርስቲያናቸው በመጣው የውሸት ወንጌል መካከል ምርጫ ገጥሟቸው ነበር። እውነተኛው ወንጌል መዳን የሚገኘው በክርስቶስ በእግዚአብሔር የተስፋ ቃል በመታመን ነው። የሐሰት ወንጌል ሰዎች ግን በእግዚአብሔር የተስፋ ቃል ከማመን ወደ ሰው ጥረት ሕግን የመዳን መንገድ አድርጎ እንዲታዘዙ አስተማሩ።

ጳውሎስ በገላትያ ውስጥ እንደተናገረው፣ በእግዚአብሔር ተስፋዎች ላይ እውነተኛውን የእምነት ወንጌል የሚከተሉ የሳራ ልጆች እና የተስፋው ወራሾች ናቸው። የሐሰት ወንጌልን የሚከተሉ ግን የአጋር ልጆች እንጂ የመዳን ስጦታ ወራሾች አይደሉም። ጳውሎስ በእግዚአብሄር ተስፋዎች ላይ ያለው እውነተኛ የእምነት ወንጌል ወደ በረከቶች እንደሚመራ እና ለህግ መታዘዝ ያለው የውሸት ወንጌል ወደ ፍርድ ብቻ እንደሚመራ ግልጽ አድርጓል። የጳውሎስ ጉዳይ ከሥነ-ጽሑፋዊ ትንተና ጋር የተያያዘ ነበር - ሙሴ የታሪክ መዛግብቱን ለቀደምት ተደራሲያኑ የነደፈበትን መንገድ የሰጠው ትኩረት - ዘፍጥረትን በዚህ መንገድ በገላትያ አብያተ ክርስቲያናት ሁኔታ ላይ እንዲጠቀምበት አድርጎታል።

የብሉይ ኪዳንን ቀኖና እንደ ሥዕል የመመልከት አንዳንድ መሠረቶችን ከተመለከትን፣ ትኩረታችንን ወደ ሥነ-ጽሑፋዊ ትንተና መመለስ አለብን። በብሉይ ኪዳን ቀኖና ላይ የዚህ ስልት ዋና ጉዳዮች ምንድን ናቸው?

ትኩረት

ወንጌላውያን ክርስቲያኖች የቅዱሳት መጻሕፍትን ትክክለኛ የትርጓሜ መንገድ "ሰዋሰው-ታሪካዊ ትርጓሜ" ብለው ይጠሩታል። ይህንን ስንል ትርጓሜ በመጀመሪያ ደረጃ በሰዋስው ወይም በመጽሐፍ ቅዱሳዊ ጽሑፍ ንድፍ ላይ ማተኮር አለበት ማለታችን ነው። ግን በተመሳሳይ ጊዜ ትርጓሜዎችም ታሪካዊ መሆን አለባቸው። ይህንን ስንል ደግሞ የጽሑፍ ሰዋሰው ከጸሐፊው ታሪካዊ መቼት እና ምንባቡ ቀደምት ተደራሲያን አንፃር መታየት አለበት ማለታችን ነው። በአንድም በሌላም፣ እነዚህ ምክንያቶች ለጭብጥ እና ታሪካዊ ትንታኔዎች ኃላፊነት በሚሰማቸው አቀራረቦች ውስጥም ይመጣሉ። ነገር ግን በተለይ በስነ-ጽሑፍ ትንታኔ ውስጥ በጣም ወሳኝ ናቸው::

የስነ-ጽሑፋዊ ትንተና ትኩረትን ለማየት፣ ሶስት አሳሳቢ ጉዳዮችን እንመለከታለን:: በመጀመሪያ, ጸሐፊው፣ ሁለተኛ የመጀመሪያዎቹ ተደራሲያን እና ሦስተኛ በእይታ ውስጥ ያለን ሰነድ ወይም ጽሑፍ። በመጀመሪያ የብሉይ ኪዳን ቀኖና ጸሐፊዎችን ግምት ውስጥ ማስገባት አስፈላጊ መሆኑን እናስብ፡፡

ጸሐፊው

የክርስቶስ ተከታዮች መላውን የብሉይ ኪዳን ቀኖና አጻጻፍ እግዚአብሔር በበላይነት ይመራ እንደነበር ተረድተዋል። ነገር ግን በዚህ ተከታታይ ትምህርት ውስጥ ቀደም ብለን እንዳየነው ይህ ተነሳሽነት ኦርጋኒክ ነበር፡፡ እግዚአብሔር የቀኖና መጻሕፍትን ለመፍጠር የመረጣቸውን የሰው ደራሲዎች ዳራ፣ ሐሳብ፣ ስሜት እና ዓላማዎችን ተጠቅሟል። ስለዚህ ብሉይ ኪዳንን ስናነብ ከዚህ ለዚህ ለሰው ወገን ማሰብ አለብን። ይህንን የስነ-ጽሑፋዊ ትንተና ገጽታ በሁለት መንገድ እንመለከታለን። በአንድ በኩል፣ በርካታ አደጋዎችን ማወቅ አለብን፣ በሌላ በኩል፣ የዚህ የብሉይ ኪዳን አካሄድ በርካታ ጥቅሞችን ማየት አለብን።

በመጀመሪያ ደረጃ፣ ስለ ሰው የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ጸሓፊዎች ብዙ ስንገምት ከባድ አደጋዎች ያጋጥሙናል። ቀደም ባሉት ጊዜያት ብዙ ተርጓሚዎች በሥነ ልቦናዊ እና ሶሺዮሎጂያዊ ግምቶች ውስጥ እንዲገቡ በሚያደርጋቸው መንገድ ደራሲያን ላይ ያተኩሩ ነበር። ይህንን ያደረጉት በከፊል ስለ ጸሃፊው ትክክለኛ ማንነት፣ ስላጋጠሙት ልዩ ሁኔታዎች እና ስለ ስነ-መለኮታዊ ተነሳሽነቱ ዝርዝር ሁኔታ ግምት ውስጥ በማስገባት ነው። እንደነዚህ አይነት ጉዳዮች አስፈላጊ ቢሆኑም፣ ከምናውቀው በላይ ከሄድን ትርጉሞቻችን በግምት ላይ ከመጠን በላይ ጥገኛ እንዲሆኑ ማድረግ እንችላለን። በጸሐፊው ላይ ያለው ይህ ዓይነቱ ከልክ ያለፈ ትኩረት "ሆን ተብሎ የታሰበ ውሸት" ተብሎ ሊጠራ ይችላል ፣ ይህም የጸሐፊውን ፍላጎት እንደገና ስንገነባ ብዙ ክብደት ይሰጧል።

ነገር ግን በሁለተኛ ደረጃ፣ በመጽሐፍ ቅዱሳዊ ደራሲዎች ላይ ጥንቃቄ እና ኃላፊነት የተሞላበት ትኩረት መስጠት ብዙ ጥቅሞችን ይሰጠናል። ስለእነርሱ ለማወቅ የምንፈልገውን ያህል ላናውቅ እንችላለን፤ ነገር ግን

ጽሑፎቻቸውን ለመረዳት የሚረዱን ብዙ ነገሮችን አሁንም መረዳት እንችላለን። ስለ ማንነታቸው፣ ስለሁኔታቸው እና ስለ መሰረታዊ ሥነ-መለኮታዊ ዝንባሌዎቻቸው የተለያየ የአጠቃላይ እውቀት ሊኖረን ይችላል።

> ስለ መጽሐፍ ቅዱሳዊ መጽሐፍ ደራሲ ያለው መረጃ ትርጉሙን ለመረዳት በምንሞክርበት ጊዜ ትልቅ እርዳታ ያደርግልናል፡፡ ይህ የሆነበት ምክንያት መንፈስ ቅዱስ - ሉዓላዊው አምላክ ብቻ በሚችለው መንገድ - የሰውን ግለሰቦች በባህሪያቸው፣ በተሞክሮ ዳራቸው፣ የማይሳሳት ቃሉን ለማድረስ ስለሚጠቀም ነው። ብዙ ጊዜ ደግሞ የሰውን ደራሲ እንዴት አድርጎ ቃሉን እንደሚናገር በተወሰነ መልኩ ማስተዋል ስንችል የጽሑፉን ግንዛቤ ያጎለብተልናል። መዝሙረ ዳዊት 51፣ የጥንታዊ፣ የዳዊት የንስሐ መዝሙር እና በታማኙ ወታደር ኦርዮ ላይ የፈጸመውን አስከፊ ኃጢአት በመገንዘብ ቤርሳቤህን በመውሰዱ እና ያንን ኑዛዜ የሚገልጽ እንደሆነ አስባለሁ። ያ ሙሉ መዝሙር ሕያው የሆነው እንደ እግዚአብሔር ልብ ሰው የሆነ እና ከባድ ኃጢአት የሠራ ነገር ግን በእግዚአብሔር ይቅርታን ያገኘ ንጉሥ እንደተናዘዘ ስንመለከት ነው።
>
> — ዶክተር ዴኒስ ኢ. ጆንሰን

ምን ለማለት እንደፈለግን ለማሳየት፣ ስለ ሁለት ጠቃሚ የብሉይ ኪዳን ደራሲዎች የምናውቀውን እንመልከት፡ የ1 እና 2 ነገሥት ደራሲ እና የ1 እና 2 ዜና መዋዕል ደራሲ። እነዚህ ደራሲዎች እነማን እንደነበሩ በትክክል አናውቅም። ስማቸውን ወይም መቼ እንደጻፉ በትክክል አናውቅም። በእርግጠኝነት ስለ ሥነ ልቦናዊ ዝንባሌዎቻቸው ብዙ አናውቅም። ስለዚህ፣ መጽሐፎቻቸውን በምንተረጉምበት ጊዜ በእነዚህ ዓይነት ጉዳዮች ላይ መታመን ከግምት ባለፈ ትርጓሜዎቻችንን የመገንባት አደጋ ያጋጥመዋል።

በተመሳሳይ ጊዜ ግን፣ ስለእነዚህ ሁለቱም ደራሲዎች ጠቃሚ መረጃ ከብሉይ ኪዳን ራሱ ማግኘት እንችላለን። ለምሳሌ፣ የነገሥታት ጸሐፊ እስራኤላውያን በባቢሎን በግዞት በነበሩበት ወቅት እንደጻፈው እናውቃለን። የ2ኛ ነገሥት 25፡27-30 የመጨረሻ ትዕይንት በግልጽ እንደሚያሳየው ደራሲው ከ562 ዓ.ዓ. በኋላ ዮአኪን ከባቢሎን እስር ቤት ከተለቀቀ በኋላ እንደጻፈ ያሳያል። ነገር ግን ጸሃፊው በ538 ዓ.ዓ. የቂሮስን ወሳኝ አዋጅ አልጠቀሰም። አይሁዶች ወደ ተስፋይቱ ምድር እንዲመለሱ የፈቀደላቸው ማለት ነው። ስለዚህ፣ የነገሥታት መጽሐፍ የተጠናቀቀው እስራኤላውያን ከባቢሎን ምርኮ ከመውጣታቸው በፊት መሆኑን በእርግጠኝነት መናገር ይቻላል።

በአንጻሩ፣ የዜና መዋዕል ደራሲ - ብዙ ጊዜ "ዜና መዋዕል" ተብሎ የሚጠራው - እስራኤል ከምርኮ ከተለቀቀች በኋላ ጽፏል። ይህንን የምናውቀው ከሌሎች ነገሮች በተጨማሪ በ1ኛ ዜና 9 ላይ ያለው የትውልድ ሐረግ ወደ ምድሪቱ የተመለሱትን ይዘረዝራል። ከዚህም በላይ ዜና መዋዕል በ2 ዜና መዋዕል 36:22, 23 ላይ የቂሮስን አዋጅ በመያዝ መጽሐፉን ጨርሷል።

እነዚህ ሁለቱም ደራሲዎች ከተማሩት የእስራኤል ልሂቃን መካከል እንደነበሩም እናውቃለን። ሁለቱም ደራሲዎች በንጉሣዊው ታሪክ ውስጥ የሚገኘውን መረጃ ጠቅሰው ለእግዚአብሔር ሕዝብ መሪዎች ብቻ ሊገኝ ይችል የነበረውን መረጃ ጠቅሰዋል። የዜና መዋዕል ጸሐፊ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ያልተካተቱትን የትንቢታዊ ንግግሮች ስብስቦችንም ጠቅሷል።

ስለ ደራሲያን እነዚህን ጥቂት እውነታዎች ማወቃችን የአጠቃላይ ሥነ-መለኮታዊ ዝንባሌዎቻቸውን ልዩነት እንድንረዳ ይረዳናል። የተለያዩ ተርጓሚዎች የነገሥታት ጸሐፊ ሕዝቡን ወደ ግዞት በመላክ የአምላክን ፍትሕ ጎላ አድርጎ ገልጿል። በተጨማሪም እስራኤላውያን ወደ ተስፋይቱ ምድር ከመመለሳቸው በፊት ንስሐ እንዲገቡ አስፈላጊ መሆኑን ትኩረት ሰጥቷል።

በአንጻሩ በርካታ ተርጓሚዎች የዜና መዋዕል ጸሐፊ እስራኤላውያን ወደ ተስፋይቱ ምድር ከተመለሱ በኋላ ሊከተሏቸው የሚገቡትን ተግባራዊ እርምጃዎች ጎላ አድርጎ ገልጿል። እናም ሀገራቸውን መልሰው ሲገነቡ ለመታዘዝ እና ለአለመታዘዝ እርግማን በሚያገኙት በረከት ላይ አተኩሯል።

ስለእነዚህ ደራሲዎች እምነቶች እና ተስፋዎች ልንላቸው የምንችላቸው በርካታ ነገሮች አሉ ነገር ግን ዋናው ነጥብ ይህ ነው፡ ስለእነርሱ በቂ እውቀት አለን። በመጀመሪያ አንባቢዎቻቸው ላይ ተጽዕኖ ለማሳደር የአጻጻፍ

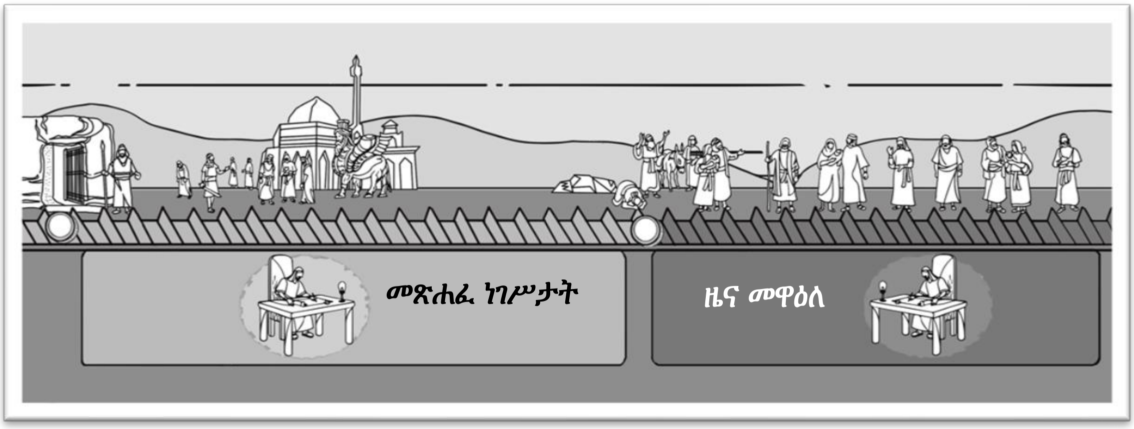

በጸሐፊው ላይ በኃላፊነት ማተኮር ጽሑፉን ለመተርጎም በጣም ጠቃሚ ሊሆን ይችላል.

ቴክኒኮችን የተጠቀሙበትን መንገድ ለመተንተን ስለ እነርሱ በቂ እውቀት አለን። እና ስለሌሎች መጽሐፍ ቅዱሳዊ ጸሃፊዎች የበለጠ መረጃ አለን፤ ስለዚህም ዘወትር በጸሐፊው ላይ በትርጉሞቻችን ላይ ማተኮር በጣም ጠቃሚ ነው።እና ስለሌሎች መጽሐፍ ቅዱሳዊ ጸሃፊዎች የበለጠ መረጃ አለን፤ ስለዚህም ዘወትር በጸሐፊው ላይ ትኩረት ማድረጋችን ለትርጉሞቻችን በጣም ጠቃሚ ነው።

አሁን በጸሐፊው ላይ ከማተኮር በተጨማሪ፣ ኃላፊነት የሚሰማው የብሉይ ኪዳን ሥነ-ጽሑፋዊ ትንታኔም የመጀመሪያዎቹን ተደራሲያን ይመለከታል። የብሉይ ኪዳን መጻሕፍትን ለመጀመሪያ ጊዜ የተቀበለው ማነው? ሁኔታቸው ምን ነበር? እነዚህ ቅዱሳን ጽሑፎች ተጽዕኖ ሊያሳድሩባቸው የሚገቡት እንዴት ነው?

ተደራሲያን

የብሉይ ኪዳንን መጻሕፍት ጸሐፊዎች ስናስብ አደጋዎችና ጥቅሞች እንዳሉ ሁሉ፣ በመጀመሪያዎቹ ተደራሲያን ላይ ማተኮር የሚያስከትለውን አደጋና ጥቅምም ማወቅ አለብን። በአንድ በኩል፣ ተርጓሚዎች ስለ ተደራሲያን ብዙ ሲገምቱ አደጋዎች አሉ። በትክክል ማንነታቸውን በዓይነ ሕሊናህ ይታይህ። የተደራሲያን ሁኔታ ልዩ ዝርዝሮችን እንደገና ይገነባሉ፡፡ ስለ ስነ ልቦና ሁኔታቸው ይገምታሉ። ጥንካሬያቸውን እና ድክመቶቻቸውን እያሰቡ በጣም ርቀው ይሄዳሉ። እነዚህ አይነት በአድማጮች ላይ ከመጠን በላይ አፅንዖት የሚሰጡ "ውጤታማ ውሸት" ተብለው ሊጠሩ ይችላሉ።

> አፌክቲቭ ፋላሲው ያንን የአንባቢውን የስነ-ልቦና-ስሜታዊ ሁኔታ ወስደን የፅሁፍ ሌሎች ጉዳዮችን ለማስቀረት የምንጠቀምበት ነው። ለምሳሌ፣ በግዞት ላሉ ሰዎች ተብሎ የተፃፈው የለቅሶ መዝሙር ከሕይወታችን ጋር ማዛመድ የምንችለው ተመሳሳይ የሥነ ልቦና ስሜታዊ ሁኔታዎች ውስጥ ስንሆን ብቻ ነው ማለት አይደለም። ስለዚህ ይህ ተገቢ ነው፣ አፌክቲቭ ፋላሲ ቅዱሳት መጻሕፍት ከመጀመሪያዎቹ ሁኔታዎች በላይ እንደማይናገሩ እንድናምን ወይም እንድንቀበል ያደርገናል። ሌላው ትልቁ አደጋ የራሳችንን ግላዊ ሁኔታ በራሳችን ላይ እንድንጭን በራሳችን የስነ-ልቦና-ስሜታዊ ሁኔታ ውስጥ ያሉ ነገሮችን በማንበብ ወይም በጽሁፉ ውስጥ ያሉትን ነገሮች ማንበብ ባለመቻላችን የስነ-ልቦና-ስሜታዊ ሁኔታን በራሳችን የስነ-ልቦና-ስሜታዊ ሁኔታ መለየት ነው። ይህ ደግሞ በዚህ ዘመን በጣም የተለመደ ነገር ነው ምክንያቱም ከጽሑፉ እና ከደራሲው እና

> *ከአድማጮች አንጻር የእኛ ጊዜ "አንባቢን ያማከለ" በሚባለው መንገድ ጽሑፎችን በማንበብ ነው፡፡ ደራሲው እንደ ደራሲው ሐሳብ እንዲናገር መፍቀድ አለብን፡፡ እና የጽሑፉን ቃላቶች እንዲሁም የአንባቢው ሁኔታ ወደ ትርጉሙ ግንዛቤ እንዲገባ ማድረግ አለብን፡፡*
>
> — ቄስ ሚካኤል ጄ.ግሎዶ

ከዚሁ ጋር ግን፣ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍትን ተደራሲያንን በማሰብ ልናገኛቸው የምንችላቸው ብዙ ጥቅሞች አሉ። ብዙ ጠቃሚ መረጃዎችን እናውቃለን። ብዙ ጊዜ አጠቃላይ ቦታቸውን እናውቃለን። እና እነርሱ ያጋጠሟቸውን አንዳንድ ዋና ዋና ክስተቶች በተደጋጋሚ እናውቃለን። እንዲሁም፣ እንደ አብዛኞቹ የሰዎች ቡድኖች፣ አንዳንዶቹ ታማኝ እንደነበሩ እና ሌሎች በእግዚአብሔር ፊት ለቃል ኪዳናቸው ሀላፊነቶች ታማኝ እንዳልሆኑ እናውቃለን።

ከዚህ አንፃር፣ ስለ ነገሥት እና ዜና መዋዕል መጻሕፍት የመጀመሪያ ተደራሲያን የምናውቀውን እንመልከት። ለምሳሌ የንጉሶች ታዳሚዎች አሁንም በግዞት እንደነበሩ እናውቃለን። ከመጽሐፈ ነገሥት አጽንዖት በመነሳት ቢያንስ አንዳንድ የመጀመሪያዎቹ ተቀባዮች አምላክ ሕዝቡን ወደ ግዞት የላከው ልክ እንደሆነ ማመን ነበረባቸው። እስራኤል ወደ ተስፋይቱ ምድር ከመመለሷ በፊት አንዳንድ ታዳሚዎች ንስሐ መግባት እንደሚያስፈልግ ማወቅ እንደሚያስፈልጋቸው እናውቃለን።

በአንጻሩ፣ የዜና መዋዕል ጸሐፊ ወደ ተስፋይቱ ምድር ለተመለሱ ታዳሚዎች ጽፏል። ከተመለሱት መካከል ብዙዎቹ ለአምላክ ታማኝ መሆን እንዳልቻሉ የዕዝራ፣ ነህምያ እና የሐጌ መጻሕፍት በግልጽ ያሳያሉ። በውጤቱም፣ በእስራኤል ውስጥ የእግዚአብሔርን መንግሥት እንደገና ለመገንባት ያላቸውን ቁርጠኝነት ማደግ ነበረባቸው። ስለ ነገሥት እና ዜና መዋዕል የመጀመሪያ ተደራሲያን እነዚህን እውነታዎች ማወቃችን ስለእነዚህ መጻሕፍት ጽሑፋዊ መግለጫዎች ብዙ እንድንረዳ ይረዳናል።

> *እግዚአብሔር ራሱን ለዋነኛ ተደራሲያን፣ በአንድ የተወሰነ ቦታ፣ በተወሰነ ጊዜ ውስጥ ሰዎችን ገለጠ። ይህ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ካሉት አስደናቂ ነገሮች አንዱ ነው። ከላይ የሚመጡ ትዕዛዛት ስብስብ ብቻ አይደለም። እግዚአብሔር ለተወሰኑ ሰዎች እየተናገረ ያለው በተለየ ሁኔታ ነው፣ እናም ከእግዚአብሔር የሚሰሙትን፣ ከእግዚአብሔር የተቀበሉትን እንዴት እንደተረዱ ስናውቅ፣ ይህም ለራሳችን ግንዛቤ ገደብ ምን እንደሆነ ለማወቅ ይረዳናል። መጽሐፍ ቅዱስን የምረዳው በመጀመሪያዎቹ ሰዎች ከተረዱት በተለየ መንገድ ከሆነ፣ የሆነ ስህተት አለ። በእርግጠኝነት፣ የራሴ አውድ ለውጥ ያመጣል፣ ነገር ግን የራሴ አውድ ከዐውደ-ጽሑፉ አንጻር መረዳት አለብኝ፣ እና ከዚያ የትርጉም ወሰኖች ምን እንደሆኑ መረዳት እችላለሁ።*
>
> — ዶክተር ጆን ኦስዋልት

ስነ-ጽሑፋዊ ትንተና እንዴት በጸሐፊው እና በዋና ተደራሲያን ላይ እንደሚያተኩር ከዳሰስን በኋላ፣ ወደ ሦስተኛው እና ዋናው የብሉይ ኪዳን ሥነ-ጽሑፋዊ ትንታኔ ትኩረታችን - ወደ ሰነዱ እንሂድ፡፡

ሰነድ

የቅዱሳት መጻሕፍት ሰነዶች የጽሑፋዊ ትንተና ዋና ትኩረት ናቸው ምክንያቱም ሙሉ በሙሉ ስልጣን ያለው የእግዚአብሔር ቃል ናቸው። ስለዚህ በሰነዱ ላይ ማተኮር ለሚያስከትለው አደጋ እና ጥቅም ልዩ ትኩረት መስጠት አለብን::

በአንድ በኩል በሰነዱ ላይ ብቻ ማተኮር አደጋ አለው፡፡ እንደ አለመታደል ሆኖ፣ ከቅርብ አሥርተ ዓመታት ወዲህ፣ በርካታ ተርጓሚዎች የቅዱሳት መጻሕፍት ጽሑፎች ለትርጉም የሚያስፈልጉን ብቻ እንደሆኑ አሳስበዋል።

ቪዲዮዎችን፣ የትምህርት መመሪያዎችና ሌሎች ግብዓቶችን ለማግኘት Thirdmill at thirdmill.org. ይመልከቱ

ጸሐፊውን እና ተደራሲውን ስናስብ የሚያጋጥሙንን ጥርጣሬዎች ለማስወገድ፣ ለጸሐፊው እና ለተደራሲው ትኩረት መስጠት አላስፈላጊ እንደሆነ እነዚህ ምሁራን ተከራክረዋል። እንደ እውነቱ ከሆነ፣ ይህን ለመከተል ጥሩ መመሪያ አይደለም፡፡ ያው ሰነድ፣ መጽሐፍ ቅዱሳዊም ሆነ አልሆነ፣ በማን እንደጻፈና ለማን እንደተጻፈ የሚለውን አሳብ መሠረት በማድረግ የተለያየ ትርጉም ሊኖረው ይችላል። ተርጓሚዎች በሰነዱ ላይ ብቻ ለማተኮር ሲሞክሩ እና ጸሐፊውን እና ዋና ተደራሲያንን ችላ ሲሉ፣ በራሱ በሰነዱ ላይ ከመጠን በላይ በመተማመን "ግራፊክ ፋላሲ" ብለን ወደምንጠራው ውስጥ ይወድቃሉ።

> ጽሑፎችን በማንበብ ላይ ስህተት አለ፣ እና የብሉይ ኪዳን ጽሑፎች ለምሳሌ "ግራፊክ ፋላሲ" ይባላሉ፣ ይህም ማለት ለትርጉም የሚያስፈልጉን ቃላቶች ብቻ ናቸው እና ቃላቶቹ እራሳቸው ሁሉንም ትርጉሞች የያዙ ናቸው የሚል እሳቤ ነው። አሁን፣ ያ ጥሩ ይመስላል፣ በተለይ ስለ ቅዱሳት መጻሕፍት ከፍ ያለ እይታ ካላችሁ እና እነዚህ ቃላት በመንፈስ አነሳሽነት እንደ መጡ ካመንክ። የሚያደርገው ግን ደራሲውን እና አንባቢውን ያገለላል። የጽሁፎች ትርጉምም በጽሁፉ ቃላቶች ውስጥ ቢገኙም፣ ደራሲው ለተፃፈላቸው ሰዎች ያሰበውን ሃሳብ ያቀፈ ነው…ስለዚህ፣ ግራፊክ ፋላሲው ደራሲውን እና አንባቢዎቹን ትቶታል፣ ምክንያቱም እነዚያ መሰረታዊ ነገሮች ናቸው። ሁልጊዜ ስለ ደራሲ እና አንባቢ ለማወቅ የምንፈልገውን ያህል አናውቅም ነገር ግን የቅዱሳት መጻሕፍት ብቃታቸው እግዚአብሔር ጽሑፎቹን በፍትሐዊነትና በታማኝነት እንድንተረጉም በቂ መረጃ እንደሚሰጠን ይነግረናል እናም በዚህ መሠረት ነው ትርጉም ደራሲውን፣ ጽሑፉን እና አንባቢውን ያካትታል የሚባለው፡፡
>
> — ቄስ ሚካኤል ጄ.ግሎዶ

በሌላ በኩል ስለ ሰነዱ ራሱ የምንችለውን ሁሉ ከማወቅ ጋር የተያያዙ ብዙ ጥቅሞች አሉት፡፡ የቃላት አገባብ፣ ሰዋሰው፣ የንግግር ዘይቤዎች፣ የአረፍተ ነገር አወቃቀሮች፣ ገለጻ፣ ስነ-ጽሑፋዊ አውድ፣ ዘውግ እና የመሳሰሉት ሁሉም የቅዱሳት መጻሕፍትን የመጀመሪያ ትርጉም እና ዘመናዊ አተገባበር ለማወቅ ከፍተኛ አስተዋጽዖ አበርክተዋል። ስለዚህ ስለእነዚህ የንባብ ገጽታዎች የምንችለውን ያህል መረዳት ቅዱሳት መጻሕፍትን በትክክል ለመተርጎም ወሳኝ ነው። ለምናጠናቸው ሰነዶች ልዩ ትኩረት ሳንሰጥ በቀላሉ ቅዱሳት መጻሕፍትን በኃላፊነት መተርጎም አንችልም።

ነገር ግን እያንዳንዱን ክፍል ከጸሐፊው እና ከዋናው ተደራሲያን አንፃር ስንመረምር ከፍተኛውን ጥቅም እናገኛለን። የብሉይ ኪዳንን ጽሑፎች በጸሐፊውና በተደራሲያን አውድ ውስጥ በጥንቃቄ መመልከት የሚያስገኘውን ጥቅም ለማስረዳት፣ በ2ኛ ዜና 33፡1-20 የሚገኘውን የምናሴን መንግሥት በአጭሩ እንመለከታለን። ይህንን ምንባብ ስናጠና፣ በ2ኛ ነገሥት 21፡1-18 ላይ ስለምናሴ የግዛት ዘመን ትይዩ ዘገባ በማግኘታችን ትልቅ ጥቅም አለን። የዜና መዋዕል ጸሐፊ መዝገቡን ሲቀርጸው፣ አንዳንድ ክፍሎችን ገልብጧል፣ ለወጣል፣ አስቀርቷል እንዲሁም በ2ኛ ነገሥት 21 ላይ ተጨማሪ ነገሮችን ለተደራሲያኑ ማስተላለፍ ለፈለገው ዓላማ በሚመች መንገድ ጨምሯል፡፡ በመጀመሪያ በ2ኛ ነገ 21 ላይ የሚገኘውን ዘገባ በመመልከት ይህ እንዴት እውነት እንደሆነ እንይ።

ሁለተኛ ነገሥት 21 በአምስት የተመጣጠነ ክፍሎች ይከፈላል-የመጀመሪያው ቁጥር 1 - የምናሴ የንግሥና መክፈቻ; ሁለተኛ, ቁጥር 2-9 - የምናሴ የጣዖት አምልኮ ኃጢአት; ሦስተኛው ቁጥር 10-15 - ምናሴ የተቀበለው ትንቢታዊ ኩነኔ; አራተኛ, ቁጥር 16 - የምናሴ ተጨማሪ የጥቃት ኃጢአት; እና አምስተኛ, ቁጥር 17, 18 - የምናሴ መንግሥት መዘጋት ናቸው፡፡

ይህ ንድፍ እንደሚያመለክተው፣ በ2ኛ ነገሥት 21 ላይ ምናሴ ከመጀመሪያው እስከ መጨረሻው እንደ ክፉ ተለይቶ ይታወቃል። እርሱ እንደ ታላቅ ኃጢአተኛ ተዋወቀ። የታሪኩ ሁለተኛ ክፍል በጣዖት ቤተ መቅደሱን እንዴት እንዳረከሰው እና ህዝቡን ከከነዓናውያን የበለጠ ክፋት እንዲፈፅም እንዳደረገው ያስረዳል። የትረካው ሶስተኛው ክፍል የምናሴን ትንቢታዊ ውግዘት የሚናገር ነው። በዚህ ትንቢታዊ ቃል መሠረት የምናሴ ኃጢአት ኢየሩሳሌምን መጥፋትና ሕዝቦቿን በግዞት መሆንን አስከትሏል። አራተኛው የትረካው ክፍል ምናሴም የኢየሩሳሌምን ጎዳናዎች በንጹሐን ደም እንደሞላ አክሎ ገልጿል። ከዚያም የመጨረሻው ክፍል ምናሴ እንደሞተ እና እንደተቀበረ ዘግቧል።

በሁሉም 2 ነገሥት 21 ውስጥ የምናሴ የግዛት ዘመን አንድም አዎንታዊ ገፅታ የለም። አሁን ግን የምናሴን የንግሥና ታሪክ በ2ኛ ነገሥት 21 ላይ ያለውን ታሪክ እና በ2ኛ ዜና መዋዕል 33 ላይ ካለው ተመሳሳይ ታሪክ ጋር እናወዳድር። ዜና መዋዕል ከ2ኛ ነገሥት 21 ጋር አይቃረንም ነገር ግን ለቀደሙት ተደራሲያኑ የነበረው ሐሳብ በጣም የተለየ ነገር እንዲናገር አድርጎታል። መለያ ሁለተኛ ዜና መዋዕል 33፡1-20 በአምስት ዋና ክፍሎችም ይከፈላል። በመጀመሪያ፣ ቁጥር 1 የምናሴን መንግሥት መከፈት ያስተዋውቃል፣ እርሱም በአብዛኛው ከ2 ነገሥት የተቀዳ ነው። ሁለተኛ፣ በቁጥር 2-9 ላይ፣ የምናሴ የጣዖት አምልኮዎች ከ2ኛ ነገሥት 21፡1-9 ትንሽ ልዩነት እንዳላቸው ተነግሯል።

እስከዚህ ነጥብ ድረስ፣ የታሪክ ጸሐፊው ዘገባ ከ2 ነገሥት ታሪክ ጋር ይመሳሰላል። በሁለቱም መዝገቦች ምናሴ እንደ አስፈሪ ኃጢአተኛ ቀርቧል። የ2ኛ ዜና መዋዕል 33 ሦስተኛው፣ አራተኛውና አምስተኛው ክፍል ግን ከ2ኛ ነገሥት በእጅጉ ይለያል። ሦስተኛው ክፍል በምናሴ ኃጢአት ምክንያት የኢየሩሳሌም ነዋሪዎች በግዞት እንደሚወሰዱ ነቢያት የተናገሩትን ማስታወቂያ ሙሉ በሙሉ ቀርቷል። ይልቁንም፣ ከቁጥር 10-13፣ ዜና መዋዕል ጸሐፊው ምናሴ ራሱ እንዴት ወደ ባቢሎን በግዞት እንደተወሰደ ገልጿል። ከዚህም በላይ፣ ምናሴ በግዞት ሳለ ከኃጢአቱ ተጸጽቶ ከእግዚአብሔር ዘንድ ይቅርታን እንዳገኘ ዘግቧል። ከዚያም፣ በአራተኛው ክፍል፣ በ2ኛ ነገሥት ውስጥ የተዘገበው የምናሴን ዓመፅ ከመጥቀስ ይልቅ፣ ዜና መዋዕል በቁጥር 14-17 ላይ ምናሴ ወደ ኢየሩሳሌም እንደተመለሰ፣ ከተማይቱን እንደሠራ፣ እና ትክክለኛውን የእግዚአብሔርን አምልኮ በቤተ መቅደሱ እንደመለሰ ዘግቧል። እና በመጨረሻ፣ በ2ኛ ዜና 33፡18-20፣ የምናሴ የንግሥና መዝጊያ ሌላ ማጣቀሻ በማካተት በ2 ነገሥት ላይ ተስፋፋ። በ2ኛ ነገሥት ታሪክ እና በ2ኛ ዜና መዋዕል ላይ ባለው በምናሴ የሕይወት ታሪክ መካከል ያለውን ልዩነት እንዴት እናብራራ? ለምንድን ነው እነዚህ ዘገባዎች በጣም የሚለያዩት?

ባጭሩ፣ ነገሥታትና ዜና መዋዕል በተለያዩ ፀሐፊዎችና ለተለያዩ ታዳሚዎች የተዋቀሩ በመሆናቸው ልዩነቱን ማስረዳት ይቻላል። እያንዳንዱ ደራሲ ሂሳቡን የነደፈው በተለያዩ መንገዶች የተደራሲያኑን ሕይወት እንዲነካ ነው። የንጉሶች ጸሐፊ ስለ ምናሴ የግዛት ዘመን አጠቃላይ የሆነ ተጨባጭ መረጃ ለመስጠት አልጻፈም። ከዚህ ይልቅ ስለ ምናሴ አስከፊ ኃጢአቶች የጻፈው በመጽሐፉ ውስጥ ካሉት ዋና ዋና ጭብጦች መካከል አንዱን ለማስረዳት ነው፡- እግዚአብሔር በኢየሩሳሌም ላይ ፍርድ እንዲያመጣና በምናሴ ምክንያት ሕዝቡን ወደ ምርኮ እንዲወስድ ነበር።

ነገር ግን እንደተመለከትነው፣ የዜና መዋዕል ሁኔታ በጣም የተለየ ነበር። ከግዞት በኋላ ታሪኩን የጻፈው በትግል ላይ ያለውን የተመለሰው ማህበረሰብ እግዚአብሔርን በታማኝነት እንዲያገለግል ለማነሳሳት ነው። በዚህ ምክንያት፣ ዜና መዋዕል ስለ ምናሴ ከዓላማው ጋር የሚስማሙ እውነተኛ ነገሮችን አንዳንዶቹን ትቶ፣ አንዳንዶቹን ደግሞ ጨምሯል። ከምናሴ ሕይወት ውስጥ ከራሱ እስራኤላውያን አንባቢዎች ሕይወት ጋር ተመሳሳይ የሆኑ ዝርዝሮችን አውጥቷል። ምናሴ በጣም ኃጢአት ሠርቷል፤ እነርሱም እንዲሁ አድርገው ነበር። ምናሴ በግዞት ወደ ባቢሎን ተወስዶ ነበር፤ እነርሱም ተወስደው ነበሩ። ምናሴ ንስሐ ገብቷል እና ይቅር ተብሏል እና እነርሱም እንዲሁ. እና ምናልባትም ከሁሉም በላይ፣ ምናሴ አንዴ ወደ ተስፋይቱ ምድር ከተመለሰ፣ የኢየሩሳሌምን ከተማ አድሷ እና ተገቢውን አምልኮ መልሷል። እናም ይህ የዜና መዋዕል ታዳሚዎች በዘመኑ ያጋጠሙት ትክክለኛ ፈተና ነበር። የዜና መዋዕል ዋናው ነጥብ የሚከተለው ነበር፡- የይሁዳን ግዞት ያስከተለው ንጉሥ ወደ ምድሪቱ በተመለሰ ጊዜ ዳግመኛ ገነባ እና መንግሥቱን ስላስተካከለ፣ የዜና መዋዕል ተደራሲያንም እንዲሁ ማድረግ አለባቸው።

ይህ በምናሴ የንግሥና ታሪክ መካከል ያለው ንጽጽር የብሉይ ኪዳን መጻሕፍትን እንደ ሥዕላዊ መግለጫዎች መያዙ በጣም አስፈላጊ የሆነው ለምን እንደሆነ ያሳያል። ለእኛ ትኩረት የሚስቡ ጭብጦች እና እውነተኛ የታሪክ መዛግብት በብሉይ ኪዳን ውስጥ ቢታዩም፣ ይህንን እውነታ ማስታወስ አለብን፡ የብሉይ ኪዳን ደራሲያን የመጽሐፎቻቸውን ይዘት እና አወቃቀሮች የነደፉት ቀደምት ተደራሲያኖቻቸው የሚኖሩበትን ልዩ መንገዶች ለማጉላት ነው። ይህ አይነቱ ስነ-ጽሑፋዊ አካሄድ ዛሬ በብሉይ ኪዳን ቅዱሳት መጻሕፍት ላይ ብዙ ግንዛቤዎችን ይከፍታል።

ማጠቃለያ

በዚህ ትምህርት፣ የብሉይ ኪዳን ቀኖና የእግዚአብሔርን ሕዝብ ስለ እግዚአብሔር መንግሥት እና ስለ ቃል ኪዳኖቹ ያመኑትን ባጋጠሟቸው ሁኔታዎች ላይ በመተግበር የሕዝቡን ፍላጎት እንደተናገረ አይተናል። የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት በብዙ መንገድ ይህን አድርገዋል። ወደ ብሉይ ኪዳን ቀኖና እንደ መስታወት ስንቀርብ፣ እነዚህ መጻሕፍት ለእኛ አስፈላጊ የሆኑ ስፍር ቁጥር የሌላቸውን ጭብጦች እንዴት እንደሚነኩ እናያለን። ቀኖናውን እንደ መስኮት ስንመለከት፣ ለታሪክ እውነተኛ አመለካከቶችን እንዴት እንደሚሰጡ እንመለከታለን። የብሉይ ኪዳንን ቀኖና እንደ የሥነ ጽሑፍ ሥዕሎች ወይም የቁም ሥዕሎች ስንቆጥር፣ በእነዚህ ሁሉ ጭብጦች እና ታሪካዊ ክስተቶች ላይ የተወሰኑ አመለካከቶችን እንገነዘባለን።

ታማኝ የክርስቶስ ተከታዮች እንደመሆናችን መጠን የብሉይ ኪዳንን መጽሐፍት የእኛን ፍላጎቶች የሚዳስሱ መስታወቶች፣ የእግዚአብሔርን በታሪክ ውስጥ ያሉትን ታላላቅ ሥራዎች የሚገልጡ መስኮቶች እና የእግዚአብሔር ሕዝቦች የሚገባቸው የአገልግሎት ጎዳናዎችን የሚያጎሉ ሥዕላዊ መግለጫዎችን እንዴት እንደምናገኝ መማር አለብን። የብሉይ ኪዳን ቀኖና መጻሕፍት ለመጀመሪያ ጊዜ የተጻፉት በጥንቱ ዓለም የተለያዩ እድሎችን እና ፈተናዎችን ለገጠማቸው ለብዙ የተለያዩ ሰዎች ነው። እናም ዛሬ በህይወታችን ውስጥ ተመሳሳይ እድሎች እና ተግዳሮቶች ሲያጋጥሙን፣ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ክርስቶስ በክብር እስኪመለስ ድረስ በምድር ላይ ያለውን የእግዚአብሔርን መንግስት እናሳድግ ዘንድ ለእግዚአብሔር ቃል ኪዳኖች እንዴት ታማኝ መሆን እንዳለብን ያስተምሩናል።

አስተዋጽኦ ያደረጉ ጸሐፊዎች

ዶ / ር ሪቻርድ ኤል ፕራት ፣ ጁኒየር (አስተናጋጅ) የሦስተኛው ሚሊኒየም አገልግሎት ተባባሪ መስራች እና ፕሬዚዳንት ናቸው። በተሃድሶ ሥነ መለኮት ሴሚናሪ የብሉይ ኪዳን ፕሮፌሰር ሆነው ከ 20 ዓመታት በላይ ያገለገሉ ሲሆን የብሉይ ኪዳን ክፍል ሊቀመንበር ነበሩ። የተሾሙ አገልጋይ የሆኑት ዶ / ር ፕራት ለወንጌል እና ለማስተማር ብዙ ተጉዘዋል። በዌስትሚኒስተር ሥነ -መለኮታዊ ሴሚናሪ ተማሩ፡፡ ኤምዲቪ ከዩኒየን ቲኦሎጂካል ሴሚናሪ ተቀበሉ እንዲሁም የሥነ-መለኮት ዶክትሬት ድግሪያቸውን በብሉይ ኪዳን ጥናቶች ከሃርቫርድ ዩኒቨርሲቲ ተቀብለዋል። ዶ / ር ፕራት የ NIV የተሐድሶ መንፈስ ጥናት መጽሐፍ ቅዱስ አጠቃላይ አርታኢ እና ለአዲሱ ሕያው ትርጉም ተርጓሚ ናቸው። እንዲሁም በዓይናችሁን ከፍታችሁ ጸልዩ፣ እያንዳንዱ ሀሳብ ምርኮኛ ፣ ለክብር የተፈጠርን፣ ታሪኮችን ሰጠን፣ 1 እና 2 ዜና መዋዕል እና 1 እና 2 ቆሮንቶስ ሐተታን ጨምሮ በርካታ ጽሑፎችን እና መጻሕፍትን ደራሲ ናቸው፡፡

ዶ/ር ዴቪድ አር ባወር የመጽሐፍ ቅዱስ ትርጓሜ ትምህርት ቤት ዲን እና ራልፍ ዋልዶ ቢሰን የአስበሪ ቲኦሎጂካል ሴሚናሪ የኢንደክቲቭ የመጽሐፍ ቅዱስ ጥናቶች ፕሮፌሰር ናቸው።

ዶ/ር አሸሽ ክሪስፓል የእስያ የባህር ማዶ ምክር ቤት ክልላዊ ዳይሬክተር ናቸው።

ቄስ ሚካኤል ጄ. ግሎዶ በኦርላንዶ፣ ፍሎሪዳ በሚገኘው የተሃድሶ ቲኦሎጂካል ሴሚናሪ የመጽሐፍ ቅዱስ ጥናት ተባባሪ ፕሮፌሰር ናቸው።

ዶ/ር ዴኒስ ኢ. ጆንሰን በዌስትሚኒስተር ሴሚናሪ ካሊፎርኒያ የተግባር ሥነ-መለኮት ፕሮፌሰር ናቸው።

ዶ/ር ጂም ዮርዳኖስ ዓለም አቀፍ የስልጠና መሪዎች ኢንተርናሽናል አሰልጣኝ ነው።

ቄስ ኬቨን ላቢ በዊንተር ስፕሪንግስ፣ ኤፍኤል ውስጥ የዊሎው ክሪክ ቤተክርስቲያን ከፍተኛ ፓስተር ናቸው።

ዶ/ር ጆን ኦስዋልት በአስበሪ ቲኦሎጂካል ሴሚናሪ የብሉይ ኪዳን እንግዳ ተቀባይ ፕሮፌሰር ናቸው።

ዶ/ር ክሌይ ኳርተርማን በ2019 ጡረታ እስኪወጡ ድረስ የዩክሬን የኢቫንጀሊካል ተሐድሶ ሴሚናሪ ፕሬዝዳንት ነበሩ።

ዶ/ር ስቴፈን ጄ.ዌሉም በሳውዝ ባፕቲስት ቲኦሎጂካል ሴሚናሪ የክርስቲያን ቲዎሎጂ ፕሮፌሰር ናቸው።

የቃላት ፍቺ

ዮፍታሔ - አሞናውያንን ድል ያደረገ እና አንድ ልጁን ሴት ልጁን ለመግደል የተሳለው የእስራኤል ዳኛ

ጆሴፈስ - (37-100 ዓ.ም.) የአይሁድ ታሪክ ጸሐፊ ከ 1ኛው ክፍለ ዘመን.

ንጉሥ ምናሴ - ለ 55 ዓመታት የገዛ የይሁዳ ንጉሥ; በክፉ ሥራው እና በጣዖት አምልኮው እና ይሁዳን በማሳሳት የታወቀ; በግዞት ወደ ባቢሎን ተወሰደ እና በኋላም ንስሐ ገባ

ሥነ-ጽሑፋዊ ትንታኔ - ቅዱሳት መጻሕፍትን በተለየ መንገድ አንባቢዎችን ላይ ተጽዕኖ ለማድረግ የተነደፈ የጽሑፍ ሥዕል አድርጎ የሚመለከት የመጽሐፍ ቅዱስ ገላጭ አቀራረብ

ብሔራዊ ቃል ኪዳን - የእስራኤልን ሕዝብ ከሚወክል (አብርሃም፣ ሙሴ እና ዳዊት) ጋር የተደረገ ቃል ኪዳን

አዲስ ኪዳን - በክርስቶስ ውስጥ ያለው የፍጻሜ ቃል ኪዳን; ለመጀመሪያ ጊዜ የተጠቀሰው በኤርምያስ 31፡31 ነው።

ኦርጋኒክ መነሳሳት - መንፈስ ቅዱስ ጸሐፎቻቸውን በስልጣን እና በማይሳሳት ሁኔታ ሲመራቸው የሰዎችን ስብዕና፣ ልምዶች፣ አመለካከቶች እና አላማዎች እንደተጠቀመ የሚገልጽ የመነሳሳት እይታ

የማረጋገጫ ጽሑፍ - የአስተምህሮ አቋምን ለመደገፍ የሚያገለግል የአንድ የተወሰነ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል ማጣቀሻ

ሳምሶን - ከተፈጥሮ በላይ በሆነ ጥንካሬ የሚታወቀው በእስራኤል ውስጥ ያለ ዳኛ; በደሊላ ተታልሎ የጥንካሬውን ምስጢር ገልጦ አረማዊውን ቤተ መቅደስና 3000 ፍልስጥኤማውያንን አፍርሶ ሞተ።

ሣራ – የአብርሃም ሚስት፣ በመጀመሪያ ሦራ ትባል የነበረችው፣ ይስሐቅን በእርጅና የወለደችው

ሴፕቱጀንት - የብሉይ ኪዳን የግሪክ ትርጉም

እስጢፋኖስ - በእምነቱ እና በእግዚአብሔር መንፈስ መሞላት የታወቀው በኢየሩሳሌም በቀደመችው ቤተክርስቲያን ዲያቆን; እንደ መጀመሪያው ክርስቲያን ሰማዕት ይቆጠራል (የሐዋርያት ሥራ 6-7 ተመልከት)

ማመሳሰል - በተመሳሳይ ጊዜ በተመሳሳይ ጊዜ ይከሰታል

የተመሳሰለ ቅጽበታዊ ገጽ እይታ - በዚያ ጊዜ ውስጥ ያሉትን ውስብስብ የእግዚአብሔር ድርጊቶች እና ቃላቶች ለማጠቃለል በአንድ የተወሰነ ጊዜ ላይ ያተኮረ ነው

ሥርዓታዊ ሥነ-መለኮት - ስለ ክርስትና አስተምህሮ እውነቶች ምክንያታዊ እና ሥርዓት ያለው አቀራረብን ለመስጠት የሚፈልግ ሥነ-መለኮታዊ ትምህርት

ታናክ - ለዕብራይስጥ መጽሐፍ ቅዱስ ምህጻረ ቃል ከመጀመሪያዎቹ የዕብራይስጥ ቃላቶች "ህግ" (ቲ), "ነቢያት" (ኤን) እና "ጽሁፎች" (ከ)

ጭብጥ ትንተና - ቅዱሳት መጻሕፍትን የአንባቢያን ፍላጎት እና ጥያቄዎች የሚያንፀባርቅ እንደ መስታወት የሚመለከት የመጽሐፍ ቅዱስ ትርጓሜያዊ አቀራረብ

ኦሪት - በአይሁድ እምነት፣ በመጀመሪያዎቹ አምስት የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ለሙሴ የተሰጠው ሕግ (በተጨማሪም ፔንታቱክ ተብሎም ይጠራል)

አጠቃላይ ቃል ኪዳን - የሰው ልጆችን ሁሉ (አዳምንና ኖኅን) ከሚወክል ግለሰብ ጋር የተደረገ ቃል ኪዳን

ቮስ ግሪንሐርዱስ - (1862-1949) የነገረ መለኮት ምሁር እና የመጽሐፍ ቅዱስ ሥነ-መለኮት ሊቀመንበር በፕሪንስተን ሴሚናሪ ለ 39 ዓመታት; አንዳንድ ጊዜ የተሐድሶ የመጽሐፍ ቅዱስ ሥነ-መለኮት አባት ይባላል

የዌስትሚኒስተር የእምነት መግለጫ - በዌስትሚኒስተር የመለኮት ጉባኤ የተቀናበረ እና በ1647 የታተመ ኢኩሜናዊ ዶክትሪን ማጠቃለያ